

บทสรุปและเสนอแนะ

ระบบรัฐสภาของไทยมีวิวัฒนาการมาจาก "ระบบสภาเดี่ยว" ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกที่
มาจากการแต่งตั้งทั้งหมด ไปสู่ระบบสภาเดี่ยวโดยมีสมาชิก 2 ประเภทคือ ประเภทหนึ่งมาจาก
การเลือกตั้งและประเภทที่สองมาจากการแต่งตั้ง (ตามรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ.247) แล้วจึงเริ่ม
พัฒนามาสู่ "ระบบสองสภา" เป็นครั้งแรกเมื่อประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ.2489 โดย
กำหนดให้สภาที่สองมาจากการเลือกตั้งโดยอ้อมเรียกว่า "พฤฒสภา" ภายหลังเมื่อประกาศใช้รัฐ
ธรรมนูญฉบับปี พ.ศ.2490 จึงเปลี่ยนแปลงให้สภาที่สองมาจากการแต่งตั้งเรียกว่า "วุฒิสภา"
หลังจากนั้นระบบสองสภาของไทยจึงยึดหลักการให้วุฒิสภามาจากการแต่งตั้งโดยตลอดจนถึงปัจจุบัน
การแต่งตั้งวุฒิสภาส่วนใหญ่รัฐธรรมนูญมักจะกำหนดให้นายกรัฐมนตรีเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรม
ราชโองการแต่งตั้ง ยกเว้นรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2492, 2517 (ก่อนการแก้ไขเพิ่มเติม)
ที่กำหนดให้ประธานองคมนตรีเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ และรัฐธรรมนูญฉบับ
ปัจจุบัน พ.ศ.2534 ตามบทเฉพาะกาลที่กำหนดให้ประธานสภารักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ
เป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้ง

การให้วุฒิสภา โดยทั่วไป เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญมีวัตถุประสงค์เพื่อให้วุฒิสภา
เป็นสภาที่คอยตรวจสอบยับยั้งหรือเป็นพี่เลี้ยงสภาผู้แทนราษฎรในฐานะสภาถ่วงดุล หรือเพื่อถ่วง
ดุลอำนาจสภาผู้แทนราษฎร และในขณะเดียวกันก็เป็นฐานสนับสนุนค้ำจุนรัฐบาลด้วย นอกจากนี้ยัง
เป็นเวทีทางการเมืองให้กับกลุ่มพลัง หรือกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ในสังคมอีกด้วย

สภาพ บทบาทและอำนาจหน้าที่ของวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญไทยนั้น มีความแตกต่าง
กันบ้าง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพการเมืองที่ก่อให้เกิดรัฐธรรมนูญขึ้นแต่ละฉบับ โดยทั่วไป
รัฐธรรมนูญทุกฉบับจะกำหนดให้สมาชิกวุฒิสภามีสถานะเป็นผู้แทนของปวงชนชาวไทย เช่นเดียวกับ
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ดังนั้น วุฒิสภาในฐานะเป็นสถาบันส่วนหนึ่งของรัฐสภา จึงมีอำนาจหน้าที่
หลักคล้ายคลึงกับสภาผู้แทนราษฎร คืออำนาจในด้านนิติบัญญัติและอำนาจในด้านควบคุมฝ่ายบริหาร
แต่ด้วยเหตุที่วุฒิสภาไม่ได้มาจากการเลือกตั้งของประชาชนเหมือนกับสภาผู้แทนราษฎร รัฐธรรมนูญ
ส่วนใหญ่จึงกำหนดให้วุฒิสภามีอำนาจน้อยกว่าสภาผู้แทนราษฎร จะมีก็แต่เพียงบางฉบับเท่านั้นที่ให้
อำนาจวุฒิสภาไว้มากเกือบเท่ากับสภาผู้แทนราษฎร ทั้งนี้เพื่อถ่วงดุลอำนาจสภาผู้แทนราษฎรและเป็น
ฐานสนับสนุนรัฐบาล เช่น รัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ.2511, 2521 (ก่อนสิ้นสุดบทเฉพาะกาล) และ
ฉบับปัจจุบัน พ.ศ. 2534 (ก่อนมีการแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2535) อย่างไรก็ตาม การที่รัฐธรรมนูญ

กำหนดให้วุฒิสภามีอำนาจหน้าที่มากหรือน้อยก็ไม่ได้หมายความว่าวุฒิสภาจะแสดงบทบาทได้อย่างมีประสิทธิภาพ หรือเป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญเสมอไป ทั้งนี้ เพราะมีเงื่อนไขอื่นเป็นข้อจำกัดที่สำคัญประการหนึ่งคือ การให้นายกรัฐมนตรีซึ่งเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหารรับผิดชอบแต่เพียงผู้เดียว ในการลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภา มีผลทำให้บทบาทของวุฒิสภาเป็นไปในลักษณะคล้อยตาม และสนับสนุนค้ำจุนรัฐบาลมากกว่าที่จะปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ในฐานะเป็นองค์กรส่วนหนึ่งของฝ่ายนิติบัญญัติ ที่มีสมาชิกประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งมีความรู้ความชำนาญและเป็นผู้แทนของปวงชนชาวไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาทของวุฒิสภาในการควบคุมฝ่ายบริหารซึ่งวิธานพันธับันมุ่งทำการศึกษา และพบว่า การที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้สมาชิกวุฒิสภามาจากการเสนอแต่งตั้งของนายกรัฐมนตรี โดยการกำหนดคุณสมบัติไว้กว้าง ๆ และให้มีจำนวนสมาชิกเป็นจำนวนมากนั้น เป็นเหตุให้นายกรัฐมนตรีเสนอแต่งตั้งบุคคลที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับตนหรือบุคคลที่สนับสนุนฝ่ายรัฐบาลเข้ามาเป็นสมาชิกวุฒิสภาเป็นจำนวนมาก (โดยเฉพาะข้าราชการประจำทั้งฝ่ายทหารและพลเรือน) อันไม่คำนึงถึงบุคคลในสาขาอาชีพอื่น ๆ อย่างหลากหลายหรืออย่างน้อยหนึ่งการแต่งตั้งให้บุคคลใดเป็นสมาชิกวุฒิสภาก็เพื่อให้เป็นเกียรติยศชื่อเสียงหรือให้ผลประโยชน์ตอบแทนแก่บุคคลที่ช่วยเหลือหรือสนับสนุนฝ่ายบริหารนั่นเอง จึงมีผลทำให้สมาชิกวุฒิสภา (ทั้งหมดหรือบางส่วน) ที่ได้รับการแต่งตั้งจากนายกรัฐมนตรีในรัฐบาลสมัยใด มีความผูกพันกับรัฐบาลสมัยนั้น จนอาจเรียกได้ว่าเป็นฝ่ายเดียวกันกับรัฐบาล ฉะนั้น การที่จะให้สมาชิกวุฒิสภาแสดงบทบาทในการควบคุมฝ่ายบริหารให้มีประสิทธิภาพจึงไม่อาจเกิดขึ้นได้ เพราะอย่างน้อยสมาชิกวุฒิสภาต้องถือค่านิยมของสังคมไทยที่ว่า "บุญคุณต้องตอบแทน" และวัฒนธรรมประเพณีของไทยที่ต้องเคารพผู้มีพระคุณ โดยเฉพาะสมาชิกวุฒิสภาที่เป็นข้าราชการประจำ ย่อมมีความสัมพันธ์ในด้านตำแหน่งหน้าที่ราชการ และเป็นผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาของนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีอยู่แล้ว การที่จะแสดงบทบาทในการควบคุมผู้บังคับบัญชาของตนในฐานะสมาชิกวุฒิสภาจึงไม่อาจเป็นไปได้เลย ไม่ว่าจะเป็นการอภิปรายทั่วไป การตั้งกระทู้ถาม การตั้งคณะกรรมการ หรือควบคุมการใช้จ่ายเงินก็ตาม

ดังนั้น เพื่อให้เกิดความชัดเจนประกอบข้อสรุปดังกล่าวข้างต้น จึงขอกล่าวโดยสรุปเป็นเชิงเปรียบเทียบบทบาทของวุฒิสภาในการควบคุมฝ่ายบริหารตามลักษณะของรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจวุฒิสภาไว้น้อยได้แก่ รัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ.2489, 2490, 2517 และฉบับปี พ.ศ.2521 (ภายหลังสิ้นสุดบทเฉพาะกาล) และที่ให้อำนาจวุฒิสภาไว้มาก ได้แก่ รัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ.2492, 2511 และฉบับปี พ.ศ.2521 (ก่อนสิ้นสุดบทเฉพาะกาล) ซึ่งได้ศึกษามาแล้วในบทที่ 3 และบทที่ 4 ดังนี้

- (1) สรุปรูปเปรียบเทียบบทบาทของวุฒิสภาในการควบคุมฝ่ายบริหารตามลักษณะของรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจวุฒิสภาน้อยและที่ให้อำนาจวุฒิสภามาก

1.1 บทบาทของวุฒิสภาชุดที่ 1, ชุดที่ 2 (ในช่วงแรกสมัยรัฐบาลของนายควง อภัยวงศ์) ชุดที่ 4, และชุดที่ 6 (ทั้งก่อนและหลังสิ้นสุดบทเฉพาะกาล) มีบทบาทในการควบคุมฝ่ายบริหารทำนองเดียวกัน กล่าวคือ แม้รัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2489 และ พ.ศ. 2490 จะให้อำนาจวุฒิสภาชุดที่ 1 และชุดที่ 2 ควบคุมฝ่ายบริหารได้น้อย และรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2511 และ พ.ศ. 2521 (ก่อนสิ้นสุดบทเฉพาะกาล) จะให้อำนาจวุฒิสภาชุดที่ 4 และชุดที่ 6 ควบคุมฝ่ายบริหารได้มากก็ตาม แต่การแสดงบทบาทในการควบคุมฝ่ายบริหารของวุฒิสภาทั้ง 4 ชุดมีน้อยมาก เช่น ตลอดระยะเวลาการปฏิบัติหน้าที่ของวุฒิสภาชุดที่ 2 (ในช่วงแรกสมัยรัฐบาลของนายควง อภัยวงศ์) และชุดที่ 4 ไม่มีสมาชิกวุฒิสภาใช้สิทธิตั้งกระทู้ถามฝ่ายบริหารเลย ส่วนวุฒิสภาชุดที่ 6 (ตลอดระยะเวลาปฏิบัติหน้าที่ 12 ปีเศษ) มีกระทู้ถามเพียง 3 กระทู้เท่านั้น ในขณะที่วุฒิสภาชุดที่ 1 มีจำนวน 13 กระทู้ และแม้วุฒิสภาชุดที่ 4 จะมีสิทธิเข้าชื่อเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปโดยไม่มีการลงมติหรือเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลหรือทั้งคณะได้ก็ไม่ปรากฏว่าสมาชิกวุฒิสภาได้ใช้สิทธิดังกล่าวแต่ประการใด ส่วนวุฒิสภาชุดที่ 6 (ก่อนสิ้นสุดบทเฉพาะกาล) แม้มีการเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาลถึง 3 ครั้ง และวุฒิสภาชุดนี้มีสิทธิเข้าประชุมร่วมและลงมติได้ แต่วุฒิสภาชุดนี้ก็มิบทบาทสำคัญในการลงมติให้ความไว้วางใจและสนับสนุนรัฐบาลด้วยดี สำหรับบทบาทของคณะกรรมการสมาชิกส่วนใหญ่ก็เป็นเรื่องพิจารณากลับกรองร่างพระราชบัญญัติและการพิจารณานุมัติร่างพระราชบัญญัติงบประมาณของวุฒิสภาทั้ง 4 ชุด ก็เป็นไปในลักษณะเห็นชอบให้ผ่านร่างพระราชบัญญัติที่คณะรัฐมนตรีเป็นผู้เสนอเป็นจำนวนมาก การแก้ไขเพิ่มเติมและคัดค้านมีน้อย จะเห็นได้ว่า บทบาทของวุฒิสภาทั้ง 4 ชุดเป็นไปในลักษณะคล้อยตามและสนับสนุนฝ่ายบริหารมากกว่าจะมุ่งตรวจสอบและควบคุมการปฏิบัติหน้าที่ของฝ่ายบริหารให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญให้อำนาจหน้าที่ไว้ อันสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันดีระหว่างวุฒิสภาทั้ง 4 ชุดกับฝ่ายบริหาร ทั้งนี้ เพราะวาระวุฒิสภาชุดที่ 2, ชุดที่ 4 และชุดที่ 6 ล้วนมาจากการแต่งตั้งของนายกรัฐมนตรีซึ่งเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหาร (โดยเฉพาะวุฒิสภาชุดที่ 4 และชุดที่ 6 มีข้าราชการประจำทั้งฝ่ายทหารและพลเรือนเป็นจำนวนมาก และได้ปฏิบัติหน้าที่ในช่วงระยะเวลาของนายก รัฐมนตรีผู้แต่งตั้งตนมาโดยตลอด) ส่วนวุฒิสภาชุดที่ 1 แม้ไม่ได้มาจากการแต่งตั้งของฝ่ายบริหาร แต่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรประเภทที่ 1 และประเภทที่ 2 ซึ่งทำหน้าที่เป็นองค์การเลือกตั้งสมาชิก พutschaka (ตามบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2489 มาตรา 90) ก็ล้วนแต่เป็นบุคคลที่สนับสนุนนายปรีดี พนมยงค์ ซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรีในขณะนั้น ดังนั้น บุคคลที่ได้รับเลือกตั้งให้เป็นสมาชิกวุฒิสภาจึงเป็นบุคคลที่สนับสนุนฝ่ายบริหารเป็นส่วนใหญ่ จึงทำให้วุฒิสภาชุดนี้ไม่ตรวจสอบ

และควบคุมฝ่ายบริหารอย่างจริงจังเช่นเดียวกับวุฒิสภาทั้ง 3 ชุดดังกล่าว

1.2 บทบาทของวุฒิสภาชุดที่ 2 (ในช่วงที่สองสมัยรัฐบาลของจอมพล ป.พิบูลสงคราม) และชุดที่ 3 (ซึ่งในความเป็นจริงก็คือชุดเดียวกันกับวุฒิสภาชุดที่ 2 นั้นเอง) วุฒิสภาทั้ง 2 ชุดดังกล่าวมีบทบาทในการควบคุมฝ่ายบริหารที่เด่นชัดมากกว่าวุฒิสภาชุดอื่น ๆ กล่าวคือ เมื่อจอมพล ป.พิบูลสงคราม เข้ามาดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี หลังจากบับบึงคับให้นายดวง อภัยวงศ์ ลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี วุฒิสภาชุดที่ 2 ก็ยังคงปฏิบัติหน้าที่อยู่ต่อไปในรัฐบาลของจอมพล ป.พิบูลสงคราม ในช่วงนี้เองวุฒิสภาชุดที่ 2 ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกที่เป็นข้าราชการบำนาญและฝ่ายพลเรือนเป็นจำนวนมาก ได้ปฏิบัติหน้าที่โดยการตรวจสอบและควบคุมฝ่ายบริหารอย่างจริงจัง เช่น ตลอดระยะเวลาเพียง 15 เดือนเศษ มีสมาชิกวุฒิสภาใช้สิทธิตั้งกระทู้ถามถึง 32 กระทู้ ซึ่งลักษณะของกระทู้ก็ล้วนแต่มีความสำคัญและมุ่งที่จะตรวจสอบการปฏิบัติงานของรัฐบาล สำหรับบทบาทของกรรมาธิการส่วนใหญ่ก็เป็นเรื่องพิจารณากรณีกรองร่างพระราชบัญญัติ แต่การพิจารณาพระราชบัญญัติต่างๆ ของวุฒิสภาชุดนี้ ได้กระทำอย่างละเอียดรอบคอบ มีการแก้ไขเพิ่มเติมร่างพระราชบัญญัติในสาระสำคัญ และส่งกลับคืนไปยังสภาผู้แทนหลายฉบับ รวมทั้งการลงมติไม่เห็นชอบด้วยกับร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2491 และ พ.ศ. 2492 และส่งกลับคืนไปยังสภาผู้แทนอีกด้วย อันเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของวุฒิสภาชุดนี้ที่พยายามจะปฏิบัติหน้าที่ในการควบคุมและตรวจสอบฝ่ายบริหารให้มีประสิทธิภาพประสิทธิผลและเป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจหน้าที่ไว้

ส่วนบทบาทของวุฒิสภาชุดที่ 3 วุฒิสภาชุดนี้ก็คือวุฒิสภาชุดที่ 2 นั้นเอง ซึ่งได้ปฏิบัติหน้าที่ต่อเนื่องจากวุฒิสภาชุดที่ 2 (ในรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2490) ทั้งนี้ เพราะบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2492 มาตรา 181 ได้ระบุให้ วุฒิสภาชุดที่ 2 ดำรงตำแหน่งวุฒิสภาในรัฐธรรมนูญฉบับนี้ไปจนครบวาระ ข้อแตกต่างของวุฒิสภาชุดที่ 3 คือ รัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2492 ได้เพิ่มอำนาจให้วุฒิสภาในการควบคุมฝ่ายบริหารได้มากกว่ารัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2490 กล่าวคือ ให้อำนาจวุฒิสภาเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อให้คณะรัฐมนตรีแถลงข้อเท็จจริงหรือแสดงความคิดเห็นโดยไม่มีการลงมติได้ด้วย จึงทำให้วุฒิสภาชุดที่ 3 แสดงบทบาทในการควบคุมฝ่ายบริหารในรัฐบาลของจอมพล ป.พิบูลสงคราม อย่างจริงจังและเข้มข้นมากกว่ายิ่งขึ้นอันเป็นลักษณะเด่นในการปฏิบัติหน้าที่ของวุฒิสภาชุดนี้ฝ่ายบริหารของวุฒิสภาชุดนี้ กล่าวคือ มีการตั้งกระทู้ถามเพื่อควบคุมการนโยบายและการปฏิบัติงานของฝ่ายบริหารมากถึง 35 กระทู้ ซึ่งนับว่ามีจำนวนกระทู้ถามมากกว่าวุฒิสภาชุดใด ๆ ที่มีมาในอดีตและปัจจุบัน และลักษณะของกระทู้ถามก็ล้วนแต่มี

ความสำคัญและมุ่งตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐบาลเช่นเดียวกับวุฒิสภาชุดที่ 2 นอกจากนี้วุฒิสภาชุดนี้ยังได้ใช้อำนาจเสนอญัตติขอเปิดอภิปรายทั่วไปโดยไม่มีการลงมติ 1 ครั้ง เรื่องการกบฏจลาจล (วันที่ 29 มิถุนายน พ.ศ. 2494) ซึ่งในการเปิดอภิปรายทั่วไปครั้งนั้นนับว่ามีความสำคัญมาก เพราะมีการอภิปรายโต้ตอบกันระหว่างสมาชิกวุฒิสภากับคณะรัฐมนตรีอย่างรุนแรงและใช้เวลาอภิปรายนานถึง 4 วัน ซึ่งมีผลทำให้รัฐบาลต้องระมัดระวังในการบริหารประเทศมากขึ้น สำหรับบทบาทในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติต่าง ๆ ก็ถูกคณะกรรมการและที่ประชุมวุฒิสภามีมติให้แก้ไขเพิ่มเติมและลงมติไม่เห็นชอบด้วยกับร่างพระราชบัญญัติที่คณะรัฐมนตรีเป็นผู้เสนอเป็นจำนวนมาก ซึ่งรวมทั้งการลงมติไม่รับหลักการและให้แก้ไขเพิ่มเติมร่างพระราชบัญญัติอันเกี่ยวกับงบประมาณอีกเป็นจำนวนถึง 4 ฉบับ ได้แก่ ร่างพระราชบัญญัติงบประมาณเพิ่มเติมปี พ.ศ. 2492 และ 2493 ร่างพระราชบัญญัติให้ใช้เงินไปพลางก่อน พ.ศ. 2493 และร่างพระราชบัญญัติงบประมาณประจำปี พ.ศ. 2494 อันเป็นการสะท้อนให้เห็นถึงการขาดความสัมพันธ์ระหว่างวุฒิสภาชุดนี้กับฝ่ายบริหารโดยสิ้นเชิง ทั้งนี้ เพราะจอมพล ป. พิบูลสงคราม ไม่ได้มีโอกาสดำรงวุฒิสภาชุดนี้เอง จึงเป็นเหตุให้วุฒิสภาชุดนี้กล้าแสดงบทบาทในการตรวจสอบและควบคุมฝ่ายบริหารได้อย่างอิสระ และจริงจัง โดยไม่เกรงกลัวและเกรงใจฝ่ายบริหารว่าจะมาใช้อิทธิพลเหนือตนได้ ทั้งนี้ เพราะบททั่วไปของ ประกอบกับรัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้กำหนดให้ประธานองคมนตรีเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภา ในที่สุดรัฐบาลต้องแก้ปัญหาโดยการให้ฝ่ายทหารเข้าทำการยึดอำนาจการปกครองประเทศ เพื่อล้มเลิกรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2492 และวุฒิสภาชุดนี้ในเวลาต่อมา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

1.3 บทบาทของวุฒิสภาชุดที่ 5 ตามรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2517 วุฒิสภาชุดนี้ มีบทบาทแตกต่างจากวุฒิสภาชุดอื่น ๆ กล่าวคือ ไม่มีลักษณะสนับสนุนหรือคัดค้านฝ่ายบริหารอย่างเด่นชัด ทั้งนี้ เพราะรัฐธรรมนูญฉบับนี้มีบทบัญญัติห้ามมิให้ข้าราชการประจำเป็นสมาชิกวุฒิสภา ดังนั้น ส่วนใหญ่สมาชิกวุฒิสภาจึงประกอบไปด้วยฝ่ายพลเรือนที่ทรงคุณวุฒิและวิญญูสูง โดยเฉพาะข้าราชการบำนาญ ซึ่งไม่ค่อยมีอิทธิพลทางการเมืองมากนัก ดังนั้น การแสดงบทบาทของวุฒิสภาชุดนี้จึงมีลักษณะเป็นสภาที่คอยตำหนิ ท้วงติง เสนอแนะให้ฝ่ายบริหารปฏิบัติหน้าที่ให้อยู่ในกรอบของความถูกต้องมากกว่าจะทำหน้าที่ในการควบคุมฝ่ายบริหาร จึงถือได้ว่าวุฒิสภาชุดนี้เป็น "สภาอาวุโส" ที่แท้จริง

จากผลงานของวุฒิสภาของแต่ละชุด ดังกล่าวมาแล้ว จึงสรุปบทบาทในการควบคุมฝ่ายบริหารได้ ดังนี้ คือ บทบาทในการตั้งกระทู้ถามของวุฒิสภาทุกชุด (ยกเว้นวุฒิสภาชุดที่ 2

ในช่วงที่ 2 และชุดที่ 3) มีน้อย ส่วนบทบาทในการตั้งคณะกรรมการมาธิการของวุฒิสภาตั้งแต่ชุดที่ 1 จนถึงชุดที่ 6 (ในช่วงก่อนสิ้นสุดบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2521) ส่วนมากจะเป็นเรื่องพิจารณาถ้อยแถลงของร่างพระราชบัญญัติเท่านั้น ส่วนการพิจารณาสอบสวนหรือศึกษาเรื่องอื่น ๆ แทบจะไม่ปรากฏบทบาทเลย อย่างไรก็ตาม ภายหลังจากสิ้นสุดบทเฉพาะกาลของรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2521 บทบาทของวุฒิสภาชุดที่ 6 ในการตั้งคณะกรรมการมาธิการ เพื่อพิจารณาสอบสวนหรือศึกษาเรื่องอื่น ๆ ก็เริ่มมีบทบาทมากขึ้น สำหรับบทบาทในการพิจารณาอนุมัติร่างพระราชบัญญัติงบประมาณของวุฒิสภาทุกชุด (ยกเว้น ชุดที่ 2 ในช่วงที่ 2 และชุดที่ 3) มีบทบาทน้อย และการพิจารณาลงมติส่วนใหญ่จะเห็นชอบให้ร่างพระราชบัญญัติงบประมาณผ่านไปโดยไม่มีการแก้ไขเพิ่มเติม

จากการศึกษาวิเคราะห์บทบาทของวุฒิสภาในการควบคุมฝ่ายบริหารมาทั้งหมดนี้ จะเห็นได้ว่า การที่รัฐธรรมนูญกำหนดให้วุฒิสภามีอำนาจหน้าที่ในการควบคุมฝ่ายบริหารได้มากหรือน้อย ไม่ได้ทำให้บทบาทของวุฒิสภาในการควบคุมฝ่ายบริหารมีมากหรือน้อย หรือเปลี่ยนแปลงไปตามอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้เสมอไป ต้องพิจารณาองค์ประกอบอื่น ๆ ด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวกับคุณสมบัติ และที่มาของสมาชิกวุฒิสภา เพราะการกำหนดคุณสมบัติไว้กว้าง ๆ และให้นายกรัฐมนตรีเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภาย่อมทำให้ฝ่ายบริหารมีอิทธิพลเหนือสมาชิกวุฒิสภา อันมีผลทำให้สมาชิกวุฒิสภาไม่อาจควบคุมฝ่ายบริหารให้มีประสิทธิภาพ หรือเป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญได้ ในทางตรงข้าม การให้อำนาจวุฒิสภาไว้มากกลับทำให้บทบาทของวุฒิสภาเป็นไปในลักษณะช่วยเหลือปกป้องและอ้อมชูฝ่ายบริหารมากกว่าจะช่วยเสริมบทบาทของสภาผู้แทนราษฎรในการควบคุมการบิดเบือนการใช้อำนาจของฝ่ายบริหารโดยมิชอบ ในฐานะที่เป็นองค์กรส่วนหนึ่งของฝ่ายนิติบัญญัติคู่กับสภาผู้แทนราษฎร และเป็นผู้แทนปวงชนชาวไทยเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ ยังเป็นการถ่วงดุลหรือค้ำอำนาจสภาผู้แทนราษฎร (โดยเฉพาะฝ่ายค้าน) ที่มาจากเลือกตั้งของประชาชน ในการควบคุมตรวจสอบการทำงานของฝ่ายบริหารอีกด้วย

(2) บทบาทของวุฒิสภาที่ควรจะเป็น

2.1 เกี่ยวกับโครงสร้างและที่มา

จากการศึกษาวิจัยมาแล้วทั้งหมดทำให้เห็นว่า การให้มีวุฒิสภาเป็นองค์กรส่วนหนึ่งของรัฐสภาไทยนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปรับปรุงแก้ไขให้การปฏิบัติหน้าที่ของวุฒิสภามีประสิทธิภาพ

ภาพมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เพราะบทบาทของวุฒิสภายังไม่เป็นที่ยอมรับของประชาชนโดยทั่วไปมากนัก ทั้งนี้ สืบเนื่องมาจากสถาบันวุฒิสภาเป็นสถาบันทางการเมืองของข้าราชการประจำมาเป็นเวลานาน และบทบาทของวุฒิสภาที่ผ่านมาก็มีลักษณะปกป้องกลุ่มผลประโยชน์และผู้มีอำนาจเสนอแต่งตั้งตนเท่านั้นไม่ได้ปกป้องผลประโยชน์ของส่วนรวมในฐานะเป็นผู้แทนของปวงชนชาวไทยอย่างแท้จริง ประเด็นสำคัญคือ การให้สมาชิกวุฒิสภามาจากการแต่งตั้ง โดยเฉพาะการให้นายกรัฐมนตรีซึ่งเป็นหัวหน้าฝ่ายบริหารเป็นผู้รับผิดชอบในการเสนอแต่งตั้งนั้น นับว่าเป็นข้อจำกัดบทบาทของวุฒิสภาในการปฏิบัติหน้าที่ตามรัฐธรรมนูญกำหนดอย่างยิ่ง โดยเฉพาะบทบาทในการควบคุมฝ่ายบริหารของวุฒิสภา เพราะย่อมทำให้วุฒิสภามีความผูกพันอยู่กับฝ่ายบริหารซึ่งแต่งตั้งตนมา จนอาจเรียกได้ว่าเป็นสถาบันเดียวกันกับฝ่ายบริหาร ดังนั้น โดยหลักการแล้วควรหลีกเลี่ยงวิธีการขึ้นสู่ตำแหน่งของสมาชิกวุฒิสภา จากการเสนอแต่งตั้งของบุคคลใดบุคคลหนึ่งเพียงคนเดียว เพื่อให้วุฒิสภาปราศจากความผูกพันหรือปลอดจากอิทธิพลของฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดให้มากที่สุด ซึ่งจะทำให้วุฒิสภาสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ด้วยความเป็นกลางและอิสระ ในที่นี้ (ผู้เขียน) ขอเสนอแนะที่มาของวุฒิสภาที่ควรจะเป็น ดังนี้

1. ควรจะให้วุฒิสภามาจากการเลือกตั้ง ซึ่งวิธีการเลือกตั้งอาจจะเป็นโดยตรงหรือโดยอ้อมก็ได้ ทั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตย และหลักการเป็นผู้แทนของปวงชนชาวไทยอย่างแท้จริง แต่ในระยะแรกควรจะให้มีการเลือกตั้งโดยอ้อมก่อน แล้วค่อย ๆ พัฒนาไปสู่การเลือกตั้งโดยตรง การเลือกตั้งโดยอ้อม อาจใช้วิธีให้ประชาชนเลือกตั้งตัวแทนของตนเข้ามาทำหน้าที่เลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาอีกชั้นหนึ่ง หรือจะจัดให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน (กรรมการสภาตำบล) สมาชิกสภาจังหวัด และสมาชิกสภาเทศบาล เข้ามารวมกันเป็นองค์กรเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาในเขตจังหวัดของตนก็ได้ ซึ่งจังหวัดหนึ่งอาจให้เลือกสมาชิกวุฒิสภาได้จำนวน 1 หรือ 2 คน เหตุผล ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาจังหวัด และสมาชิกสภาเทศบาล เป็นบุคคลที่ใกล้ชิดกับประชาชนและได้รับเลือกตั้งมาจากประชาชนในเขตพื้นที่ของจังหวัดนั้น ๆ จึงพอจะนับได้ว่าเป็นตัวแทนของประชาชนได้ในระดับหนึ่ง อีกทั้งจะทำให้วุฒิสภาเป็นสถาบันที่มีที่มาแตกต่างกับสภาผู้แทนราษฎรด้วย และการให้องค์กรส่วนท้องถิ่นทั้ง 3 มาร่วมกันทำหน้าที่เลือกสมาชิกวุฒิสภา ก็เพื่อให้คานอำนาจซึ่งกันและกันไม่ให้องค์กรใดองค์กรหนึ่งตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาคนใดคนหนึ่ง การให้องค์กรส่วนท้องถิ่น (ซึ่งในปัจจุบันนับว่าได้รับการพัฒนาให้ดีขึ้นพอสมควรแล้ว) มาช่วยทำหน้าที่ในการเลือกสมาชิกวุฒิสภาอีกหน้าที่หนึ่ง นับว่าเป็นการระดมพลัง มีประโยชน์ และใกล้เคียงกับหลักประชาธิปไตยมากที่สุดเพราะอย่างน้อยสมาชิกวุฒิสภาก็จะไม่ผูกพันหรืออยู่ภายใต้อิทธิพลของฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด นอกจากนี้ก็จะเป็นการจำกัดไม่ให้ข้าราชการ

ประจำเป็นสมาชิกวุฒิสภาโดยปริยาย และทำให้สมาชิกวุฒิสภาสามารถปฏิบัติหน้าที่ในฐานะเป็นผู้แทนของปวงชนชาวไทยได้อย่างอิสระและภาคภูมิใจ

2. หากยังไม่สามารถจัดให้มีการเลือกตั้งตามข้อ 1 ได้ในระยะแรก ก็ใช้วิธีการแต่งตั้งไปพลางก่อน แต่ไม่ควรจะให้บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นผู้เสนอแต่งตั้งแต่เพียงคนเดียว ควรจะมีกลุ่มบุคคลต่าง ๆ อย่างหลากหลายเข้ามารับผิดชอบการแต่งตั้ง อาทิเช่น ให้กลุ่มผลประโยชน์เป็นผู้คัดเลือกสมาชิกวุฒิสภาตนเอง โดยแบ่งจำนวนสัดส่วนของแต่ละกลุ่มให้เหมาะสม ซึ่งอาจจะแบ่งเป็นกลุ่มทนายความ อดีตข้าราชการ นักธุรกิจ ผู้ประกอบการอาชีพอิสระ นายแพทย์ วิศวกร กลุ่มเกษตรกร ลูกจ้าง นายจ้างต่าง ๆ เป็นต้น วิธีการนี้จะทำให้ได้สมาชิกวุฒิสภามาจากบุคคลจากหลากหลายอาชีพ และทำให้สมาชิกวุฒิสภาไม่ผูกพันอยู่กับฝ่ายบริหาร สมาชิกวุฒิสภาก็จะสามารถทำหน้าที่ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนุญได้

2.2 เกี่ยวกับคุณสมบัติ

ไม่ควรจะกำหนดคุณสมบัติสมาชิกวุฒิสภาไว้กว้าง ๆ โดยหลักการควรมีคุณสมบัติสูงกว่าสภาผู้แทนราษฎร และควรคำนึงถึงคุณสมบัติในด้านการศึกษาด้านความชำนาญหรือประสบการณ์ในสาขาอาชีพต่าง ๆ เพื่อให้วุฒิสภาเป็นสถาบันมีเหตุผลและมีแนวความคิดที่แตกต่างกับสภาผู้แทนราษฎร โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากการศึกษาในวิธานพันธธัมป์นี้ จะเห็นได้ว่าการที่ข้าราชการประจำทั้งฝ่ายทหารและพลเรือนเข้ามาเป็นสมาชิกวุฒิสภาเป็นจำนวนมากนั้นย่อมเป็นข้อจำกัดบทบาทในการควบคุมฝ่ายบริหารของวุฒิสภาอย่างยิ่ง เพราะการที่จะให้ผู้ได้บังคับบัญชาไปตรวจสอบและควบคุมผู้บังคับบัญชาซึ่งเป็นนายกรัฐมนตรีนั้นย่อมไม่อาจเป็นไปได้ในทางปฏิบัติ และการดำรงตำแหน่งสมาชิกวุฒิสภาก็เป็นเพียงตำแหน่งรองไม่ใช่ตำแหน่งหลักเหมือนกับการเป็นราชการประจำ ฉะนั้น การทุ่มเทเวลาและสติปัญญาในการปฏิบัติหน้าที่ให้กับวุฒิสภาจึงมีน้อย ดังนั้น จึงเป็นการไม่สมควรอย่างยิ่งที่จะให้ข้าราชการประจำเป็นสมาชิกวุฒิสภา ควรจะเปิดโอกาสให้บุคคลในกลุ่มสาขาอาชีพอื่น ๆ ที่มีความรู้ความสามารถและทุ่มเทเวลาให้กับงานของวุฒิสภาได้ มาเป็นสมาชิกวุฒิสภาจะเหมาะสมกว่า

2.3 เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่

ดังได้วิเคราะห์มาแล้วว่า ถ้าหากกำหนดให้วุฒิสภามาจากการเสนอแต่งตั้งของฝ่ายบริหารแล้ว การให้อำนาจวุฒิสภาในการควบคุมฝ่ายบริหารไว้มาก เช่น การปิดอภิปรายทั่วไป โดยไม่มีการลงมติก็ดี หรือเพื่อลงมติไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคลหรือทั้งคณะก็ดี ย่อมไม่ได้

ทำให้บทบาทของวุฒิสภาในการควบคุมฝ่ายบริหารเป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญที่กำหนดไว้ตรงข้าม กลับทำให้วุฒิสภาแสดงบทบาทในทางช่วยเหลือและปกป้องฝ่ายบริหารเสียมากกว่า โดยเฉพาะเมื่อกำหนดให้จำนวนของสมาชิกวุฒิสภามีจำนวนมาก การลงมติใด ๆ ย่อมมีผลเป็นการถ่วงดุลสภาผู้แทนราษฎรทั้งสิ้น ดังที่เคยปรากฏมาแล้วในวุฒิสภาชุดที่ 6 (ก่อนสิ้นสุดบทเฉพาะกาล) อีกนัยหนึ่ง หากวุฒิสภาปราศจากความผูกพันกับฝ่ายบริหารแล้ว วุฒิสภาก็อาจจะมีบทบาทในการตรวจสอบและควบคุมฝ่ายบริหารได้ ดังเช่น ที่เคยปรากฏมาแล้วในวุฒิสภาชุดที่ 2 และชุดที่ 3 อย่างไรก็ดี โดยหลักการแล้ว วุฒิสภาซึ่งมาจากการแต่งตั้งไม่ควรจะมีอำนาจในการควบคุมฝ่ายบริหารมาก ควรจะให้ความสำคัญและเป็นอำนาจหน้าที่ของสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งมาจากการเลือกตั้งจะมีความเหมาะสมมากกว่า ส่วนวุฒิสภาควรจะมีอำนาจเฉพาะสิทธิขั้นพื้นฐาน เช่น การตั้งกระทู้ถาม การตั้งคณะกรรมการ และควบคุมการใช้จ่ายเงิน เท่านั้น แต่ถ้าหากจัดให้วุฒิสภามาจากการเลือกตั้งแล้ว ก็ควรจะให้มีความเพิ่มมากขึ้นตามไปด้วย เพื่อให้สอดคล้องและใกล้เคียงกับหลักประชาธิปไตย และช่วยเสริมบทบาทสภาผู้แทนราษฎรในการตรวจสอบการบิดเบือนการใช้อำนาจของฝ่ายบริหารโดยมิชอบได้อีกทางหนึ่ง โดยเฉพาะ ในปัจจุบันสภาพการณ์ทางการเมืองการปกครองนับว่าเป็นไปตามหลักประชาธิปไตย จึงควรให้วุฒิสภามีอำนาจในการควบคุมฝ่ายบริหารน้อย หากจะให้วุฒิสภามีอำนาจมาก ก็ควรให้สมาชิกวุฒิสภามีที่มาจาก การเลือกตั้ง เพื่อให้สอดคล้องกับหลักการเป็นผู้แทนของปวงชนในระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

ดังนั้น จากการศึกษาวิเคราะห์บทบาทของวุฒิสภามาทั้งหมดในวิถีสถิติฉบับนี้ อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า บทบาทของวุฒิสภาในการควบคุมฝ่ายบริหารมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลน้อยหรือไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจหน้าที่ไว้ และแม้รัฐธรรมนูญฉบับนี้จะให้อำนาจวุฒิสภาควบคุมฝ่ายบริหารไว้มาก ก็ไม่ได้ทำให้บทบาทของวุฒิสภาดังกล่าวเปลี่ยนแปลงไป กลับทำให้วุฒิสภามีบทบาทในทางช่วยเหลือฝ่ายบริหารมากกว่า ทั้งนี้ เพราะมีข้อจำกัดในด้านตัวบุคคลทั้งผู้เสนอแต่งตั้งและผู้ได้รับแต่งตั้งให้เป็นสมาชิกวุฒิสภา โดยเฉพาะการกำหนดให้นายกรัฐมนตรีเป็นผู้เสนอแต่งตั้ง และมีการแต่งตั้งข้าราชการประจำเข้ามาเป็นสมาชิกวุฒิสภาเป็นจำนวนมาก ยิ่งทำให้บทบาทของวุฒิสภาในการควบคุมฝ่ายบริหารไม่อาจเป็นไปได้ นอกจากนี้ หากพิจารณาข้อจำกัด อื่น ๆ ตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย ซึ่งยังมีข้อบกพร่องและไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงในทางปฏิบัติ อันสมควรได้รับการปรับปรุงแก้ไขให้เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจนยิ่งขึ้นต่อไป

บรรณานุกรม:

ภาษาไทย

กรมด ทองธรรมชาติ. วิวัฒนาการของระบอบรัฐธรรมนูญไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์บรรณกิจ, 2524.

_____. ประเทศไทยกับประชาธิปไตยแบบไทย. พระนคร : แผนกสาราณียากร สโมสรนิสิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2510.

กรีซ สืบสนธิ์. บทบาทและพฤติกรรมของวุฒิสภาไทยสมัยต่างๆ. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตร์ มหาบัณฑิต แผนกวิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516.

กิตติภาศย์ ทวีศรี. การควบคุมการใช้อำนาจโดยมิชอบของฝ่ายบริหาร. หนังสือพิมพ์มติชน รายวัน (24 เมษายน 2535) : 9-10

ชัยอนันต์ สมุทรวณิช. ปัญหาการพัฒนาทางการเมืองไทย. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2530.

_____. และพีระศักดิ์ จันทวรินทร์. ข้อมูลพื้นฐานกึ่งศตวรรษแห่งการเปลี่ยนแปลงการปกครองไทย. กรุงเทพมหานคร : สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2524.

ถาวร เกียรติทับทิว. คำอธิบายกฎหมายปกครอง. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2532.

บุญเรือง บุรภักดี. ความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติกับฝ่ายบริหาร. รัฐสภาสาร 31 (มีนาคม 2526) : 43.

บุญเรือง บุรภักดิ์. บทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการรัฐสภาไทย. รัฐสภาสาร 39
(เมษายน 2534) : 58.

ประเสริฐ ดวงวิชัย. ปัญหาการควบคุมรัฐบาลโดยการตั้งกระทู้ถาม. รัฐสภาสาร 36
(มิถุนายน 2531) : 52.

ภาณุมาศ วราหะไพฑูรย์ และนัท พาสุข. การดำเนินงานของสภานิติบัญญัติแห่งชาติในด้าน
นิติบัญญัติ พ.ศ.2534. รัฐสภาสาร 40 (มิถุนายน 2535) : 42.

โกดิน พลกุล. วุฒิสมาชิก : ผู้แทนปวงชนหรือฐานอำนาจของใคร. พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์ พี.ซี.พี. คอมมิวนิกราฟิค, 2531.

_____ . ปัญหาและข้อคิดบางเรื่องในรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์พิมพ์พลชัย, 2530.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. เอกสารการสอนชุดวิชาไทยศึกษา : อารยธรรม. เล่มที่ 1
หน่วยที่ 1-5 ฝ่ายการพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2535.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วนิดา มาสะวิสุทธิ์. คณะกรรมการ. รัฐสภาสาร 34 (เมษายน 2529) : 40.

สมชัย รอบกิจ. การร่างรัฐธรรมนูญ 2517. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต
ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523.

สมยศ เชื้อไทย. บทวิเคราะห์รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันกับความพยายามในการแก้ไข. รัฐสภาสาร
36 (ธันวาคม 2531) : 29.

สุจิต บุญบงการ. หลักการปกครองระบอบประชาธิปไตยในการเมืองและการปกครองไทย.
กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, 2525.

- สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา. รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 43/2475 (สมัยที่ 1)
วันที่ 16 พฤศจิกายน พ.ศ. 2475.
- ____. รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 40/2475 (สมัยที่ 1)
- ____. รายงานการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ครั้งที่ 36 วันที่ 26 ตุลาคม พ.ศ.2521.
- ____. รายงานการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ครั้งที่ 66 วันที่ 2 พฤศจิกายน พ.ศ.2521.
- ____. รายงานการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ครั้งที่ 2/2534 วันที่ 4 เมษายน พ.ศ.2534.
- ____. รายงานการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ครั้งที่ 22/2534 วันที่ 26 สิงหาคม พ.ศ.2534.
- ____. รายงานการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ครั้งที่ 23/2534 วันที่ 27 สิงหาคม พ.ศ.2534.
- ____. รายงานการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ครั้งที่ 24 /2534วันที่ 28 สิงหาคม พ.ศ.2534.
- ____. ร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พร้อมด้วยรายงานคณะกรรมการพิจารณา
- ____. ร่างรัฐธรรมนูญ 2534.
- ____. รายงานการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติครั้งที่ 41/2534 วันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ.2534.
- ____. รายงานการประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติครั้งที่ 37/2534 วันที่ 19 พฤศจิกายน พ.ศ.2534.
- ____. เอกสารประกอบการจัดทำรัฐธรรมนูญแห่งประเทศไทย. ศูนย์บริการเอกสารและค้นคว้า
2534.

สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา. รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 21/2491 (สมัยสามัญชุดที่ 1)
วันพุธที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2491.

____. รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 6/2492 (สมัยวิสามัญ ชุดที่ 1) วันอังคารที่ 22
กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2492.

____. รายงานการประชุมวุฒิสภา (สามัญสมัยที่ 1) ระหว่างวันที่ 18 กุมภาพันธ์ พ.ศ.
2518 ถึงวันที่ 2 พฤษภาคม พ.ศ. 2518.

สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา. รายงานการประชุมวุฒิสภา (สามัญสมัยที่ 2) ระหว่างวันที่ 24
มิถุนายน พ.ศ. 2518 ถึงวันที่ 22 กันยายน พ.ศ. 2518.

____. รายงานการประชุมวุฒิสภา (วิสามัญสมัยที่ 1) วันที่ 9 กันยายน
พ.ศ. 2518.

____. รายงานการประชุมวุฒิสภา (วิสามัญสมัยที่ 2) วันที่ 7 ตุลาคม พ.ศ. 2518.

____. รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 4/2518 (สมัยสามัญ) วันพุธที่ 30 กรกฎาคม
พ.ศ. 2518.

____. รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 1/2518 วันพุธที่ 15 ตุลาคม พ.ศ. 2518

____. รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 12/2519 วันพุธที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2519

____. รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 5/2526 (สมัยสามัญ) วันศุกร์ที่ 10 มิถุนายน พ.ศ.
2526.

- ____. รายงานประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 10/2519 (สมัยสามัญ) วันที่ 23 กันยายน 2519
- ____. รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 1/2534 (สมัยวิสามัญ) วันศุกร์ที่ 11 มกราคม พ.ศ. 2534.
- ____. รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 3/2528 (สมัยสามัญ) วันศุกร์ที่ 17 พฤษภาคม พ.ศ. 2528.
- ____. รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 1/2530 (สามัญสมัยที่หนึ่ง) วันศุกร์ที่ 3 เมษายน พ.ศ. 2530.
- ____. รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 1/2526 (สมัยวิสามัญ) วันศุกร์ที่ 14 กันยายน พ.ศ. 2526.
- ____. รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 1/2527 (สมัยวิสามัญ) วันจันทร์ที่ 3 กันยายน พ.ศ. 2528.
- ____. รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 2/2528 (สมัยสามัญ) วันจันทร์ที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2528.
- ____. รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 1/2529 (สมัยวิสามัญ) วันจันทร์ที่ 15 ธันวาคม พ.ศ. 2529.
- ____. รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 1/2530 (สามัญสมัยที่ 2) วันศุกร์ที่ 11 กันยายน พ.ศ. 2530.
- ____. รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 1/2531 (สมัยสามัญ) วันศุกร์ที่ 28 ตุลาคม พ.ศ. 2531.

สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา. รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 1/2532 (สมัยวิสามัญ)
วันศุกร์ที่ 8 กันยายนพ.ศ. 2532.

____. รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 1/2533 (สมัยวิสามัญ) วันศุกร์ที่ 7 กันยายน
พ.ศ. 2532.

____. รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 1/2492 (สมัยสามัญชุดที่ 1) วันที่ 29 มิถุนายน
พ.ศ. 2492.

____. รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 3/2494 (สามัญชุดที่ 2) วันที่ 29
มิถุนายน พ.ศ. 2494.

____. รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 5/2492 วันอังคารที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2492.

____. รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 6/2493 (สมัยวิสามัญ) วันอังคารที่ 7 กุมภาพันธ์
พ.ศ. 2493.

____. รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 3/2511 (สมัยวิสามัญ) วันพุธที่ 18 กุมภาพันธ์
พ.ศ. 2513.

____. รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 11/2511 (สมัยสามัญ) วันจันทร์ที่ 30 กันยายน
พ.ศ. 2511

____. รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 5/2522 (สมัยวิสามัญ) วันศุกร์ที่ 5 ตุลาคม
พ.ศ. 2522.

____. รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 1/2526 (สมัยวิสามัญ) วันศุกร์ที่ 11 กุมภาพันธ์
พ.ศ. 2526.

สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา. รายงานการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 9/2523 (สมัยสามัญ) วันศุกร์ที่
18 กรกฎาคม พ.ศ. 2523.

หนังสือพิมพ์มติชน. ฉบับลงวันที่ 17 ตุลาคม พ.ศ. 2522.

ฉบับลงวันที่ 2 มิถุนายน พ.ศ. 2524.

หนังสือพิมพ์สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์. ปีที่ 35 วันอาทิตย์ที่ 23-29 เอกสารข่าวรัฐสภา. ปีที่ 8
(16 มิถุนายน 2525) : 2527.

อุมาสิวี สอาดเอี่ยม. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2534 : ที่มาและคำโต้แย้ง.
รัฐสภาสาร 40 (กรกฎาคม 2535) : 4.

อมร จันทรสัมบุรณ์. โครงสร้างรัฐธรรมนูญในอนาคตของไทย. เอกสารสัมมนาวิชาการ.
เรื่องวิเคราะห์ร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่, 2534. (อัดสำเนา).

เอ็ม เจ ฮาร์มอน. ความคิดทางการเมืองจากเปลโต้ถึงปัจจุบัน. แปลโดย เสน่ห์ จามริก.
พระนคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2510.

ภาคผนวกที่ 1

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบที่มา อำนาจ และจำนวนสัดส่วนต่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
ของวุฒิสภาตามรัฐธรรมนูญทั้ง 7 ฉบับ

รัฐธรรมนูญ ฉบับปี	วุฒิสภามาจาก การเลือกตั้ง	วุฒิสภามาจาก การแต่งตั้ง	มีอำนาจควบคุม ฝ่ายบริหารมาก	มีอำนาจควบคุม ฝ่ายบริหารน้อย	จำนวน(คน)	อัตราส่วน ต่อ ส.ส.
1พ.ศ. 2489	/			/	80 (จำนวน สส. 178 คน)	1:1.8
2พ.ศ. 2490	/			/	100 (เท่ากับ จำนวน ส.ส.)	1:1
3พ.ศ. 2492	/	/	/	/	100 (ภายหลัง ส.ส. เพิ่มเป็น 120 คน)	1:1.2
4พ.ศ. 2511	/	/	/	/	164 (3 ใน 4 ของ จำนวน ส.ส. ทั้งหมด)	1:1.3
5พ.ศ. 2517	/	/	/	/	100 (จำนวน สส. 269 คน)	1:2.7
6พ.ศ. 2521	/	/	(ก่อนสิ้นสุดบท เฉพาะกาล)	(หลังสิ้นสุดบท เฉพาะกาล)	267 (ภายหลัง สส. เพิ่มเป็น 357 คน)	1:1.3
7พ.ศ. 2534	/	/	(ก่อนการแก้ไข เพิ่มเติม พ.ศ. 2535)	(หลังการแก้ไข เพิ่มเติม พ.ศ. 2535)	270 (จำนวน สส. 360 คน)	1:1.3

ภาคผนวกที่ 2

ตารางที่ 2 ตารางเปรียบเทียบอาชีพของสมาชิกวุฒิสภาชุดที่ 1 (วันที่ 24 พฤษภาคม 2489) จำนวน 80 คน

กลุ่มที่	อาชีพ	จำนวน	คิดเป็นร้อยละ
1	รับราชการ (ลาออก)	9	11.25
2	ข้าราชการบำนาญ	39	48.75
3	นายทหารกองหนุน มีเบ็ดหัวัด	2	2.50
4	นายทหารนอกประจำการ (เบ็ดหัวัด)	2	2.50
5	นายทหารพันราชการทหาร	1	1.25
6	ลูกจ้าง	2	2.50
7	ค้าขาย	12	15.00
8	หนังสือพิมพ์	2	2.50
9	ทนายความ	6	7.50
10	เทศบาล	1	1.25
11	คหบดี	1	1.25
12	ไม่แจ้ง	3	3.75
รวม		80	100.00

จากตารางดังกล่าวจะพบว่า สมาชิกวุฒิสภามาจากการเลือกตั้งโดยอ้อมตามรัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2489 นั้น มีข้าราชการ (ลาออก) ร้อยละ 11.25 ส่วนข้าราชการทหาร ซึ่งรวมทั้งข้าราชการบำนาญ นายทหารกองหนุน นายทหารนอกประจำการ และนายทหารพันราชการรวมกัน ร้อยละ 55 สรุปลงวุฒิสภาชุดนี้มีข้าราชการรวมทั้งสิ้น ร้อยละ 66.25

ภาคผนวกที่ 3

ตารางที่ 3 ตารางเปรียบเทียบอาชีพของสมาชิกวุฒิสภาชุดที่ 2 (วันที่ 18 พฤศจิกายน 2490) จำนวน 100 คน

กลุ่มที่	อาชีพ	จำนวน	คิดเป็นร้อยละ
1	ข้าราชการบำนาญ	70	70.00
2	นายทหารกองหนุนรับเบี้ยหวัด	2	2.00
3	นายทหารนอกประจำการ (รับเบี้ยหวัด)	1	1.00
4	ค้าขาย	11	11.00
5	ทนายความ	9	9.00
6	เทศบาล	1	1.00
7	นายแพทย์	2	2.00
8	ผู้จัดการธนาคาร	1	1.00
9	นักเศรษฐกิจ	1	1.00
10	ไม่แจ้ง	2	2.00
รวม		100	100.00

จากตารางดังกล่าวจะพบว่า นายควง อภัยวงศ์ ได้แต่งตั้งสมาชิกวุฒิสภาจากข้าราชการบำนาญเป็นส่วนใหญ่ เมื่อรวมกับนายทหารกองหนุนและนอกประจำการรับเบี้ยหวัดแล้ว คิดเป็นร้อยละ 73 เป็นที่น่าสังเกตว่าไม่ปรากฏมีข้าราชการประจำเลย

ภาคผนวกที่ 4

ตารางที่ 4 ตารางเปรียบเทียบอาชีพของสมาชิกวุฒิสภาชุดที่ 4 (วันที่ 4 กรกฎาคม 2511) จำนวน 120 คน และ (วันที่ 25 กรกฎาคม 2511) จำนวน 44 คน

กลุ่มที่	อาชีพ	จำนวน	คิดเป็นร้อยละ
1	รับราชการทหาร	88	53.66
2	รับราชการ (ตำรวจ-พลเรือน)	44	26.83
3	ข้าราชการบำนาญ	19	11.58
4	พนักงานรัฐวิสาหกิจ	4	2.44
5	ธนาคาร	3	1.83
6	ทนายความ	2	1.22
7	นักธุรกิจ	3	1.83
8	นักหนังสือพิมพ์	1	1.83
รวม		164	100.00

จากตารางดังกล่าว จะพบว่าสมาชิกวุฒิสภาชุดที่ 4 นี้ประกอบไปด้วย ข้าราชการเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะข้าราชการทหาร มีจำนวนถึงร้อยละ 53.66 ซึ่งถ้ารวมข้าราชการทุกประเภท ทั้งทหาร ตำรวจ-พลเรือนและข้าราชการบำนาญแล้ว จะมีจำนวนถึงร้อยละ 92.07

ภาคผนวกที่ 5

ตารางที่ 5 ตารางเปรียบเทียบอาชีพของสมาชิกวุฒิสภาชุดที่ 5 (วันที่ 26 มกราคม 2518) จำนวน 100 คน

กลุ่มที่	อาชีพ	จำนวน	คิดเป็นร้อยละ
1	รับราชการ	1	1.00
2	ข้าราชการบำนาญ	58	58.00
3	ข้าราชการการเมือง	2	2.00
4	นักธุรกิจ	8	8.00
5	ค้าขาย	7	7.00
6	ธุรกิจการเงินการธนาคาร	2	2.00
7	ครู อาจารย์	5	5.00
8	ทนายความ	6	6.00
9	เกษตรกร	2	2.00
10	นายแพทย์	2	2.00
11	วิศวกร	1	1.00
12	แม่บ้าน	2	2.00
13	นักสังคมสงเคราะห์	2	2.00
14	นักหนังสือพิมพ์	2	2.00
รวม		100	100.00

จากตารางดังกล่าวจะพบว่าสมาชิกวุฒิสภาชุดที่ 5 นี้ประกอบด้วยข้าราชการบำนาญเป็นจำนวนมาก ถึงร้อยละ 58 ส่วนข้าราชการมีเพียงร้อยละ 1 เมื่อรวมกันแล้วก็คิดเป็นร้อยละ 59 ซึ่งก็นับว่าต่ำมากเมื่อเปรียบเทียบกับรัฐธรรมนูญฉบับอื่นๆ

ภาคผนวกที่ 6

ตารางที่ 6 ตารางเปรียบเทียบอาชีพสมาชิกวุฒิสภาชุดที่ 6 (วันที่ 22 เมษายน 2522)

จำนวน 225 คน

กลุ่มที่	อาชีพ	จำนวน	คิดเป็นร้อยละ
1	ข้าราชการประจำ (ทหาร)	180	80.00
2	ข้าราชการบำนาญ (ทหาร-ตำรวจ)	17	7.56
3	รัฐวิสาหกิจ	2	0.89
4	ครู-อาจารย์	4	1.78
5	วิศวกรที่ปรึกษา	1	0.44
6	ธุรกิจ-ค้าขาย	12	5.33
7	นักการธนาคาร	4	1.78
8	นักกฎหมาย-ทนายความ	4	1.78
9	นักเขียน	1	0.44
รวม		225	100.00

จากตารางดังกล่าว จะพบว่าสมาชิกวุฒิสภาที่ได้รับการแต่งตั้ง มีข้าราชการประจำฝ่ายทหารถึง 180 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 80 ซึ่งเมื่อรวมกับข้าราชการบำนาญแล้ว มีจำนวนถึงร้อยละ 87.56 ในขณะที่อาชีพอื่น ๆ มีเพียงร้อยละ 12.44 เท่านั้น ข้อที่น่าสังเกต คือ ปลัดกระทรวงของกระทรวงอื่นๆ นอกจากปลัดกระทรวงกลาโหมแล้ว ไม่มีปลัดกระทรวงใดได้รับการแต่งตั้งในวุฒิสภาชุดนี้เลย

ภาคผนวกที่ 7

ตารางที่ 7 ตารางเปรียบเทียบอาชีพสมาชิกวุฒิสภาชุดที่ 6 สมัยพลเอกเปรม
 ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี (วันที่ 25 กรกฎาคม 2531)
 จำนวน 267 คน

กลุ่มที่	อาชีพ	จำนวน	คิดเป็นร้อยละ
1	ข้าราชการประจำ (ทหาร)	85	31.84
2	ข้าราชการพลเรือนและอื่นๆ	41	15.36
3	ข้าราชการบำนาญ	71	26.59
4	ข้าราชการการเมือง	9	3.37
5	นักการเมือง	1	0.37
6	นักกฎหมาย-ทนายความ	3	1.12
7	นักธุรกิจ-ค้าขาย-นายธนาคาร	35	13.11
8	พนักงานรัฐวิสาหกิจ	9	3.37
9	รับจ้าง	6	2.25
10	เกษตรกร	2	0.75
11	อื่นๆ	5	1.87
รวม		267	100.00

จากตารางดังกล่าวจะพบว่า ในสมัยของพลเอกเปรมติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี มีสมาชิกวุฒิสภาสายข้าราชการประจำฝ่ายทหารได้รับการแต่งตั้งมีจำนวนน้อยกว่าการแต่งตั้งครั้งแรก เมื่อวันที่ 22 เมษายน พ.ศ. 2522 ซึ่งเป็นสมัยของพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ เป็นนายกรัฐมนตรี กล่าวคือ จากเดิมคิดเป็นร้อยละ 80 ลดลงเหลือร้อยละ 31.84 ในขณะที่ช่วงนี้มีการแต่งตั้งข้าราชการพลเรือนอื่นๆ ซึ่งประกอบด้วยปลัดกระทรวงเกือบทุกกระทรวง และข้าราชการ

การบำนาญให้มีสัดส่วนจำนวนมากขึ้น คิดเป็นร้อยละ 41.59 ในขณะที่การแต่งตั้งเมื่อวันที่ 22 เมษายน พ.ศ. 2522 มีข้าราชการบำนาญเพียงร้อยละ 7.56 นอกจากนี้ยังมีการแต่งตั้งจากสาขาอาชีพอื่นๆ อย่างหลากหลายอีก โดยเฉพาะ นักธุรกิจ พ่อค้า และนายธนาคาร คิดเป็นร้อยละ 26.22

ภาคผนวกที่ 8

ตารางที่ 8 ตารางเปรียบเทียบอาชีพสมาชิกวุฒิสภาชุดที่ 6 สมัยพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรี (วันที่ 21 เมษายน 2532) แต่งตั้ง จำนวน 94 คน จากจำนวนทั้งหมด 267 คน

กลุ่มที่	อาชีพ	จำนวน	คิดเป็นร้อยละ
1	ข้าราชการประจำ (ทหาร)	81	30.34
2	ข้าราชการพลเรือนและอื่นๆ	26	9.74
3	ข้าราชการบำนาญ	86	32.21
4	ข้าราชการการเมือง	7	2.62
5	นักการเมือง	8	3.00
6	นักกฎหมาย-ทนายความ	3	1.12
7	นักธุรกิจ-ค้าขาย-นายธนาคาร	42	15.73
8	พนักงานรัฐวิสาหกิจ	5	1.87
9	นักวิชาการ	8	3.00
10	รับจ้าง	1	0.37
รวม		267	100.00

จากตารางดังกล่าวจะพบว่า ในสมัยของพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรี สมาชิกวุฒิสภาสายข้าราชการประจำฝ่ายทหารยังคงมีจำนวนไว้เท่ากับสมัยของ พลเอกเปรมฯ คือ ร้อยละ 30.34 ส่วนข้าราชการพลเรือนอื่นๆ มีจำนวนลดลงเหลือเพียงร้อยละ 9.74 ในขณะที่ จำนวนของนักธุรกิจ-พ่อค้า-นายธนาคาร และข้าราชการบำนาญมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นคือร้อยละ 15.73 (จากเดิมร้อยละ 13.11) และร้อยละ 32.21 (จากเดิมร้อยละ 26.59) ตามลำดับ

ภาคผนวกที่ 9

ตารางที่ 9 ตารางเปรียบเทียบอาชีพของสมาชิกวุฒิสภาชุดที่ 7 (ปัจจุบัน)
(วันที่ 22 มีนาคม 2535) จำนวน 270 คน

กลุ่มที่	อาชีพ	จำนวน	คิดเป็นร้อยละ
1	ข้าราชการประจำ (ทหาร)	130	48.15
2	ทหาร (นอกประจำการ)	16	5.93
3	ข้าราชการประจำ (พลเรือนและอื่นๆ)	25	9.26
4	ข้าราชการบำนาญ	14	5.19
5	นักธุรกิจ-ค้าขาย-นายธนาคาร	56	20.74
6	รัฐวิสาหกิจ	6	2.22
7	นักวิชาการ-อาจารย์-ครู	8	2.96
8	สื่อมวลชน	3	1.11
9	แรงงาน	4	1.48
10	อิสระ	8	2.96
รวม		270	100.00

จากตารางดังกล่าวจะพบว่า วุฒิสภาชุดปัจจุบันประกอบด้วยข้าราชการประจำสายทหาร มีจำนวนสูงกว่าสมัย พลเอกเปรมฯ และพลเอกชาติชายฯ เป็นนายกรัฐมนตรีนี้อธิบายได้ 48.15 (แยกเป็นสายต่างๆ ได้ดังนี้สายสำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม 5 คน สายกองบัญชาการทหารสูงสุด 26 คนสายกองทัพบก 45 คน สายกองทัพอากาศ 29 คน และสายกองทัพอากาศ 25 คน) ซึ่งเมื่อรวมกับนายทหารนอกประจำการแล้ว คิดเป็นร้อยละ 54.08% ส่วนข้าราชการประจำฝ่าย (พลเรือนและอื่นๆ) คิดเป็นร้อยละ 9.26 ดังนั้นวุฒิสภาชุดนี้มีข้าราชการประจำทั้งฝ่ายทหารและฝ่ายพลเรือนอื่นๆ รวมทั้งสิ้นร้อยละ 57.41 ส่วนสาขาอาชีพอื่นๆ มีเพียงร้อยละ 31.47

รายชื่อสมาชิกวุฒิสภา (โปรดเกล้าฯ แต่งตั้งเมื่อ 22 มีนาคม 2535)

1. พลอากาศเอก กมล เตชะตุงคะ	25. นายจิตวา กลิ่นสุนทร
2. พลตรี กมล สำคณ	26. พลเอก จำลอง อุษุโกมล
3. นายกรพจน์ อัครวินิจิตร	27. นายจิรายุทธ์ วสุรัตน์
4. นายกฤษณ์ รัตนรักษ์ (ลาออก)	28. พลเรือตรี จุมพล หงส์ทอง
5. พลอากาศเอก กนต์ พิมานทิพย์	29. นายเจริญ สิริวิวัฒน์กักดี
6. พลโท กิตติ รัตนฉายา	30. นายเจริญจิตต์ ณ สงขลา
7. พลอากาศเอก เกษตร โรจนนิล	31. พลอากาศเอก เฉลย วรินทร์าคม
8. นายเกษม ณรงค์เดช	32. พลเรือโท ชวลิต อิศรางกูร ณ อยุธยา
9. พลอากาศเอก เกษม ทวีวัฒน์	33. พลเอก ชัยชม กันหลง
10. พลเรือโท เกษมศักดิ์ พรหมบุตร	34. นายชัชวาล อภิบาลศรี
11. พลเรือเอก เกาะหลัก เจริญรุทษ์	35. พลโท ชัยณรงค์ หนูหนักดี
12. พลอากาศโท เกียรติศักดิ์ เทพกฤษร	36. พลโท ชัยวุฒิ ศรีมาศ
13. นายโกเมน กัทภิรมย์	37. พลเอก ชำญ หาญสุข
14. นายโกวิท วรพิพัฒน์	38. นายชาติเชื้อ กรรมสุต
15. นายโกวิท สุรัสวดี	39. พลตรี ชำนาญ พาสุนันท์
16. พลเอก ชจร ราษฎร์วงศ์	40. นายชู้วงศ์ ฉายะบุตร
17. นายชุนทอง เกียงตรง	41. พลโท เชษฐา ฐานะจาโร
18. พันตรี คล้าย นวพันธ์	42. พลเอก เชิดชาย ชีรัทธานนท์
19. นายโสมสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์	43. พลเรือเอก เขียว โรจนชลลา
20. พลอากาศเอก จรรยา สุคนธ์ทรัพย์	44. พลเรือตรี โชคชัย พลชัย
21. พลเอก จรัล กุลละวณิชย์	45. นายโชคชัย อักษรนันท์
22. นายจรัส สุวรรณเวลา	46. พลอากาศเอก คณัย โมรินทร์
23. พลเอก จรินทร์ สว่างวรรณ	47. พลอากาศตรี ดุษฎี ประพัฒน์ทอง
24. พลเอก จรูญ พูนสนอง	48. นายดุสิต ศิริวารณ

49. หม่อมหลวง ตริทศุทธ เทวกุล
50. พลโท ถวัลย์ แสงพรรค
51. พลอากาศโท ถาวร เกิดสินธุ์
52. พลเอก ถาวร รัตนาวะดี
53. พลตรี เถกิง มุ่งชัยญา
54. พลเรือเอก ทรงสิทธิ์ กิตติพิรัชล
55. นายทวิ หนุณักดี
56. พลตรี ทวีศักดิ์ หนุณักดี
57. พลเอก ทวีสิทธิ์ สร้างสมวงษ์
58. พลโท ทศพร ทรงสุวรรณ
59. นางสาวทัศนาศา บุญทอง
60. นายทินพันธ์ นาคะตะ
61. นายชนินทร์ เจียรวนนท์
62. นายธรรมบุญ ลัดพลี
63. พลเรือเอก ชวิชัย โภศลนาวิณ
64. นายชวิชัย ธงกิตติกุล
65. พลอากาศตรี ชานินทร์ ฟุ้งขจร
66. นายชารินทร์ นิมมานเหมินท์ (ลาออก)
67. พลอากาศตรี ช่าง เจริญรัตน์
68. พลตรี ชิตพงษ์ เจนวัตร
69. พลอากาศโท ชีร์ศิลป์ คัมภีร์ญาณนท์
70. พลเอก เข็ชร ชนโมตรี
71. พลเรือโท นคร พิบูลย์สวัสดิ์
72. พลโท นพ วัฒนสายแก้ว
73. นายธนนิติ เศรษฐบุตร (ลาออก)
74. คุณหญิงนันทกา สุประภาตะนันท์
75. คุณหญิงนิรมล สุริยสิทธิ์
76. นายบดี จุฬานนท์
77. พลเอก บรรจง บุณนาค
78. พลตำรวจเอก บุญชัย ว่างกานนท์
79. พลตรี บุญรอด สมทัศน์
80. นายบุรพา อัดถาวร
81. พลโท ประจวบ แสงทวีป
82. นายประชัย เลี้ยวไพรัตน์
83. พลเรือเอก ประชุม เครือวัลย์
84. พลอากาศเอก ประชุม ฉายศิริ
85. พลอากาศโท ประเชิน บุณนาค
86. พลเรือเอก ประพัฒน์ กฤษณจันทร์
87. พลอากาศเอก ประพันธ์ ชูประเดมิย์
88. พลเอก ประมณฑ์ ผลาสินธุ์
89. พลอากาศโท ประวิทย์ พจนประพันธ์
90. พลเรือโท ประวิทย์ ปาลศรี
91. พลเรือเอก ประวิทย์ ศิวรักษ์
92. นายประสงค์ โฆษิตนนท์
93. นายประสพ รัตนากร
94. พลเรือตรี ประสาน จันทร์ศรี
95. นายประเสริฐ บุญศรี
96. พลตรี ประเสริฐ พรรคเจริญ
97. พลเอก ประเสริฐ สารฤทธิ์
98. พลอากาศเอก ประหยัด ดิษยะศริน
99. นายประเสริฐ ปราสาททองโอสถ
100. พลโท ปรีชา โรจนเสน
101. พลเรือเอก ปรีชา สงวนเชื้อ
102. พลเรือเอก ปรีดา การสุทธิ
103. หม่อมราชวงศ์ ปรีดิยาธร เทวกุล
104. นายปัจจุชัย บุณนาค

105. นายปิยะ ภิรมย์ภักดี
106. นายเผ่าเทพ อุปการนิติเกษตร
107. พลโท แฝ้ว แฝ้วพิชากุล
108. นายพชร สุตติธรรมดำรง
109. พลตรี พนม จินะวิจารณ์
110. พลอากาศเอก พนม ธีร์สวัสดิ์
111. พลโท พบสุข สุพรรณันท์
112. พลเรือโท พงษ์ ผดุงนาวิน
113. นายพรเทพ พรประภา
114. นายพากเพียร วิริยะพันธ์ุ
115. นายพานิชย์ เจริญเผ่า
116. นายพารณ อิศรเสนา ณ ออยุธยา
117. พลเอก นิจิตร กุบะวณิชย์
118. นายพิชัย วาศนาส่ง
119. พลอากาศเอก พิเศษร์ ศาลิคุปต์
120. นายพิสิฎฐ ภัคเกษม
121. นายพูนศักดิ์ วรรณพงษ์
122. นายเพรา นิวัตวงศ์
123. นายไพจิตร ปะบุตร
124. นายไพบูลย์ ช่างเรือน
125. นายไพบูลย์ ลิมพยอม
126. พลเอก ไพบูลย์ ห่องสินหลาก
127. พลเอก ไพบูลย์ เอมพันธ์ุ
128. นายไพโรจน์ จิตรประเสริฐสุข
129. พลเอก ไพโรจน์ จันทร์อุไร
130. นายไพโรจน์ เปี่ยมพงษ์สานต์
131. พลเรือโท ไพโรจน์ ล่ำซำ
132. พลเรือโท ไพโรจน์ สันติเวชกุล
133. นายไพศาล กุมาลย์วิสัย
134. นายไพศิษฐ์ พิพัฒน์กุล
135. พลโท มงคล อัมพรพิสิฎฐ์
136. นายมนัส นิยมทวีพันธ์
137. นายมหิตล จันทรางกูร
138. พลเรือโท มาตรา อำไพพันธ์ุ
139. คุณหญิง มาลี สนิทวงศ์ ณ ออยุธยา
140. นายมีชัย ฤกษ์พันธ์
141. นายพงษ์ยุทธ ตันพิริยะกุล
142. พลโท อังสส โชติพิมาย
143. นายยุทธ กิ่งเกิด
144. พลโท ยุทธนา คำดี
145. พลโท ยุทธพันธ์ มกรมณี
146. พลอากาศตรี รังสรรค์ ทีชะระ
147. นายรุ่งธรรม ลัดพลี
148. คุณหญิง ลักษณ์า แสงสนิท
149. พลโท เลิศ พึ่งพักตร์
150. พลโท วชิรา สุริยกุล ณ ออยุธยา
151. พลอากาศเอก วรรณาท อภิจาร์
152. ร้อยตำรวจตรี วรรณ ชันชื้อ
153. นายวัฒนา รัตนวิจิตร
154. พลโท วัฒนา สรรพานิช
155. พลเอก วันชัย เรืองตระกูล
156. พลโท วัลลภ จิตตฤกษ์
157. พลเอก วิจิตร สุขมาก
158. นายวิจิตร สุพินิจ
159. นายวิชัย โสสุวรรณจินดา
160. พลเอก วิชิต บุญระวัฒน์

161. นายวิฑู ติณฑศิริ
162. พลเรือเอก วิเชษฐ การุณยานิช
163. พลเรือเอก วิทยาณ สันติวิสิฎฐ์
164. นายวิฑูรย์ ภัทรเลาหะ
165. พลเรือโท วินัย นัยนานนท์
166. นายวินัย สะมะฮุน
167. พลตรี วินิจ กระจำงสนธิ์
168. พลเอก วิมล วงศ์วานิช
169. นายวิระ รมะรูป
170. พลอากาศตรี วิรัช วิวัฒน์กุล
171. นายวิฑูณี เตชะไพบูลย์
172. นายวิฑูรย์ นวลแข
173. พลตำรวจโท วิโรจน์ เปาอินทร์
174. พลเอก วิโรจน์ แสงสนิท
175. นายวิโรจน์ อมตกุลชัย
176. นายวิลาศ สิงหวิสัย
177. พลเอก วิศิษฐ์ อาจคุ้มวงษ์
178. นายวิมล เครื่องงาม
179. นาววิกิจ วีรานุวัตต์
180. นางวิภา เชิดบุญชาติ
181. นายวีรพงษ์ รามางกูร
182. พลอากาศเอก วีระ กิจจาทร
183. นายวีระ ปิตรชาติ
184. พลอากาศโท วีระพงษ์ สิงห์เสนี
185. นายศักดิ์ประยุทธ ติมา
186. พลเอก ศัลย์ ศรีเพ็ญ
187. นายศิริชัย บุณกุล
188. พลเอก ศิริินทร์ ชูปเกล้า
189. พลอากาศเอก หม่อมราชวงศ์ ศิริพงษ์ ทองใหญ่
190. นายศุภชัย พานิชภักดิ์ (ลาออก)
191. พลโท สกัณฑ์ สถิตยุทธการ
192. นายสถาพร กวิตานนท์
193. พลเรือตรี สนิท การุณยานิช
194. พลตำรวจโท สมควร หริกุล
195. นายสมเจตน์ ทิมพงษ์ (ลาออก)
196. นายสมชัย วุฒิปรีชา
197. พลเรือโท สมนึก เทพวัลย์
198. พลเรือเอก สมนึก รักซ้อน
199. พลเรือโท สมพงษ์ ศิริหงษ์
200. พลตรี สมพันธ์ บุญกิ่งवाल
201. นายสมภพ โหดระกิตต์
202. พลโท สมโภชน์ สุนทรมณี
203. พลอากาศเอก สมศักดิ์ กุลศลาศัย
204. นายสมศักดิ์ ลิ่ววิสิฎฐ์ตระกูล
205. พลอากาศโท สมศักดิ์ เวสุวรรณ
206. พลตรี สมศักดิ์ แสงจันทร์เลิศ
207. พลตรี สมหมาย วิชาวรรณ
208. นายสรรเสริญ ไกรจิตติ
209. นายสรรเสริญ อุทัยเฉลิม
210. นายสรวง อักษรานุเคราะห์
211. นายสรายุธ วัชรพล
212. พลตำรวจเอก สวัสดิ์ อมรวิวัฒน์
213. พลอากาศเอก สอาด กังวล
214. พลเรือเอก สันติภาพ หมุ่มมิ่ง
215. พลโท สัมพันธ์ บุญญานันต์
216. พลอากาศเอก สามารถ โสดสถิตย์

217. พลโท สำเภา ชูศรี
 218. พลเรือตรี สำราญ อ่ำสำอางค์
 219. พลเอก สิทธิ จิรวรจัน
 220. นายสิโรตม์ ปัญญาวัฒน์
 221. นายสุวิทย์ ริงสิตพล
 222. พลเอก สุจินดา คราประยูร (ลาออก)
 223. นายสุชน ชาลีเครือ
 224. นายสุชาติ หอวัฒนกุล
 225. นายสุทธิ เฟื่องปาน
 226. นายสุทธิเกียรติ จิราธิวัฒน์
 227. พลอากาศเอก สุเทพ เทพรักษ์
 228. พลเอก สุเทพ สีขาว
 229. นายสุธี สิงห์เสนห์
 230. พลเรือเอก สุนทร กระเทศ
 231. นายสุพิตร ลิปะวัฒน์
 232. พลอากาศเอก สุรพัฒน์ จบกลศึก
 233. พลโท สุรยุทธ์ จุลานนท์
 234. พลเรือเอก สุรวุฒิ มหารมย์
 235. พลเรือโท สุวัฒน์ รัตนพฤษ์
 236. พลเรือเอก สุรินทร์ ทองเจริญ
 237. คุณหญิง สุวิพันธุ์ มณีวัต
 238. พลเรือโท สุวรรณ ควารจิต
 239. นายสุวรรณ จันทร์สม
 240. พลอากาศเอก สุวิชัย จันทประดิษฐ์
 241. นายสุวิชัย ฟูตระกูล (ลาออก)
 242. พลตรี สุวินัย บริบูรณ์นางกุล
 243. พลอากาศเอก เสริมยุทธ บุญศิริชะ
 244. พลตรี หมอ ให้อำยอง
 245. พลเรือเอก หัน สกลพานิช
 246. พลตำรวจเอก องอาจ ผุดผาด
 247. พลโท อติศร ศุภสมุทร
 248. พลอากาศเอก อนันต์ กลินทะ
 249. นายอนันต์ กาญจนพานิช
 250. นายอนันต์ อนันตกุล
 251. นายอนุวัตร ลิ้มสุวรรณ
 252. นายอนุศักดิ์ บุญยะประณีต
 253. พลอากาศตรี อมฤต จารยะพันธุ์
 254. พลอากาศตรี อัครชัย สกลรัตน์
 255. นายอัศวิน วาฮิบ อัศวิน วาฮิบ
 256. นายอาซิส เบ็ญหาวัน
 257. พลโท อานุภาพ ทรงสุนทร
 258. พลเอก อาวีระ อุโฆษกิจ
 259. นายอาษา เมฆสุวรรณ
 260. นายอำนาจ สอนอิมศาสตร์
 261. พลเอก อิศระพงศ์ หนองภักดี
 262. นายอุกฤษ มงคลนาวิน (ลาออก)
 263. พันเอก (พิเศษ) อุดม ทวีวัฒน์
 264. พลตรี อุดม เหมวิจิตร
 265. นายอุทัย สุตสุข
 266. พลเรือโท อุฬาร มงคลนาวิน
 267. นายเอกชัย เอกหาญกุล
 268. พลอากาศตรี เอนก สุวรรณหงษา
 269. นายโอสถ โทศิน

ที่มา : จากงานทะเบียนประวัติและสถิติของวุฒิสภา, สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, (16 ตุลาคม พ.ศ. 2535)

หมายเหตุ มีสมาชิกวุฒิสภาลาออกจากตำแหน่งและมีการแต่งตั้งเข้ามาแทนในบางส่วนดังนี้

1. นายศุภชัย พานิชภักดิ์ ลาออกเมื่อวันที่ 12 มกราคม 2535
2. พลเอกสุจินดา คราประยูร ลาออกเมื่อวันที่ 27 เมษายน 2535 และแต่งตั้ง พลเอกสุนทร คงสมพงษ์ เข้าแทนเมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 2535
3. นายอุกฤษ มงคลนาวิน ลาออกเมื่อวันที่ 26 พฤษภาคม 2535 และแต่งตั้ง นาวาอากาศโทสฤษดิ์ สุวรรณระวี เข้าแทนเมื่อวันที่ 27 พฤษภาคม 2535
4. นายกฤษณ์ รัตนรักษ์ ลาออกเมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 253 และแต่งตั้ง คุณหญิงพัชรี ว่องไพฑูรย์ เข้าแทนเมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม 2535
5. นายโอสถ โกศิน ลาออกเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2535 และแต่งตั้ง พลโท อาวุธ วรรณสุต เข้าแทนเมื่อวันที่ 2 มิถุนายน 2535
6. นายบรรณิทธิ์ เศรษฐบุตร ลาออกเมื่อวันที่ 11 มิถุนายน 2535
7. นายสมเจตน์ ทิณพงษ์ ลาออกเมื่อวันที่ 4 สิงหาคม 2535
8. นายสุวิชัย พูตระกูล ลาออกเมื่อวันที่ 6 สิงหาคม 2535
9. นายชาวิรินทร์ นิมมานเหมินท์ ลาออกเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2535

: ในจำนวนสมาชิกวุฒิสภาทั้งหมด 270 คน (แต่งตั้งวันที่ 22 มีนาคม 2535) มีสมาชิกลาออก จำนวน 9 คน และแต่งตั้งเข้ามาแทนแล้ว 4 คน ส่วนอีก 5 คน ยังไม่มีการแต่งตั้งเข้ามาแทน ดังนั้นปัจจุบันนี้มีจำนวนสมาชิกวุฒิสภาทั้งสิ้น 265 คน

ภาคผนวกที่ 11

รายชื่อสมาชิกวุฒิสภา (วุฒิสภาชุดที่ 1 พ.ศ. 2489)

1. พระยาฤทธิราชมยุธราชรังสฤษฎิ์
2. พระยาโกมารกุลมนตรี
3. พล.ร.ต. พระจักรานุกรกิจ ร.น.
4. พล.ร.ต. เจริญ นายเรือ ร.น.
5. พล. อ.ท. พระยาเฉลิมอากาศ
6. ม.จ. ชัชชวลิต เกษมสันต์
7. พระชัยปัญญา
8. พ.ท. หลวงชัยอัสวรักษ์
9. นายเชวง เกียงศิริ
10. พระยาอรุณพิทักษ์
11. พระตำหนักสารวิศกรรม
12. พระทิพยเบญญา
13. พล.ท. พระยาเทพหัสดิน
14. พระยานายกบรชน
15. น.ต. หลวงนิเทศกลกิจ ร.น.
16. พระยาปริวัณท์เวชชการ
17. พระยาบุรณศิริพงษ์
18. พระยาประจักษ์ศรีสรเดช
19. นายเฟดิม อังสุวัฒน์
20. พล.ท. หลวงเกรียงศักดิ์พิชิต
21. นายจรินทร์ กฤษณภักดิ์
22. พระยาจินดารักษ์
23. ม.จ. เฉลิมศรี จันทรทัต
24. หลวงชลาณสสร
25. พ.ต.ต. ชื่น วัศมิตถ
26. พระยาชัยสุนทร
27. พ.อ. หลวงชำนาญยุทธศิลป์
28. พระยาไชยยศสมบัติ
29. พล.ต. พระยาดำรงแพทยาคณ
30. พระยาทรงสุรรัษฎ์
31. พระยาเทพวิฑูร
32. พระยาโทณวนิกมนตรี
33. พระนิตินัยประสาน
34. นายบรรจง ศรีจรรยา
35. พระยาบำเรอภักดิ์
36. หลวงประกอบนิติสาร
37. พระยาปรีदानฤเบศร์
38. พระยาพนานนุจร
39. น.อ.ม.จ. พรปรีชา กมลาศน์ ร.น.
40. พระยาพิพัฒน์ชนากร
41. พระเพ็ชรศิริ
42. พระยาภรตราชา
43. พล.ต. เภา เพ็ชรเลิศบริภัณฑ์อุทกกิจ
44. พระยาเมธาธิบดี
45. พ.อ. พระยาฤทธิอัคนย์
46. ม.จ. วัฒนากร เกษมศรี
47. พลเรือตรี ปลด ปลดปรปักษ์ พิบูลภาณุวัชร
48. พลโท ประจัน มหาติลภ ประจันปัจจนิก
49. นายปวาฬ บุญหลง
50. หลวงประสิทธิ์นรกรรม
51. พลตรี ประชุม ภมรมนตรี
52. นายประทุม รมยานนท์

53. นายผูก ปาลธรรมี	67. พลตรี เค็ชร สู้ศิลป์
54. พันตำรวจเอก พระพิจรรย์พลกิจ	68. นายศิริ ชำตินันท์
55. นายพึ้ง ศรีจันทร์	69. นายสงวน จุฑาเดมีย์
56. พลโท มังกร พรหมโยธี	70. พระสุธรรมวินิจฉัย
57. พระสยามนวราชเสวี	71. พันตรี สมนาน เทพหัสดิน ณ อยุธยา
58. นายมิ่ง เล่าห์เรณู	72. นายสนิท เจริญรัฐ
59. พันเอก หม่อมราชวงศ์ลาภ หัสตินทร์	73. นายสุรินทร์ ชีโนทัย
60. นายเล็ง ศรีสมวงศ์	74. นายสุกิจ นิมมานเหมินท์
61. นายวิจิตร ลุลิตานนท์	75. นายไสว อินทรประชา
62. นายวิลาศ เอสกานนท์	76. พันตรี สหเวก นิรันดร
63. ร้อยเอก วิมล วิมลสรกิจ	77. พันโท พระอภัยพลรบ
64. เรือเอก วัน รุยาพร	78. นายเอก ศุภโปฏก
65. เรืออากาศโท วิริยะ วิริยะเทิรหาว	79. หลวงอรรถกัลลยาวินิจ
66. พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าวรรณไวทยากร	80. นายอรุณ แสงสว่างวัฒนะ

หมายเหตุ - วุฒิสภาชุดนี้ เลือกตั้งโดยองค์การเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภาเมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม พ.ศ. 2489

ข้อบังคับการประชุมและการปรึกษาของวุฒิสภา

พ.ศ. 2490

อาศัยอำนาจตามมาตรา 61 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๘๖
การประชุมและการปรึกษาของสภาขึ้นไว้ดังต่อไปนี้

หมวด 1

การเลือกประธานและรองประธานสภา

ข้อ 1

เมื่อพระมหากษัตริย์ได้ทรงเปิดสมัยการประชุมสามัญของรัฐสภาตามมาตรา 46 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยแล้ว ให้เลขาธิการวุฒิสภาออกหนังสือนัดประชุมสมาชิกครั้งแรกภายใน 5 วันนับแต่วันเปิดสมัยการประชุมสามัญของรัฐสภา

ข้อ 2

ก่อนที่พระมหากษัตริย์จะได้ทรงตั้งประธานและรองประธานตามมาตรา 37 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ในการประชุมวุฒิสภาให้สมาชิกผู้มีอายุสูงสุดในที่ประชุมเป็นประธานชั่วคราว

ข้อ 3

วิธีเลือกประธาน ให้มีการเสนอชื่อสมาชิกที่ควรแก่ตำแหน่งโดยมีสมาชิกรับรอง 4 คน ชื่อที่เสนอนั้นไม่จำกัดจำนวน ถ้ามีการเสนอชื่อประธานแต่คนเดียว ให้ผู้นั้นได้รับเลือกโดยมิต้องลงคะแนน ถ้ามีหลายชื่อ ให้เลือกโดยวิธีเขียนชื่อลงคะแนน เมื่อได้เลือกแล้วให้ประธานชั่วคราวประกาศผลต่อที่ประชุม ผู้ได้คะแนนสูงสุดเป็นผู้ได้รับเลือก ถ้าได้คะแนนสูงสุดเท่ากันหลายชื่อ ให้เลือกใหม่เฉพาะชื่อที่ได้คะแนนเท่ากัน

ในการเลือกครั้งที่สอง ถ้าได้คะแนนสูงสุดเท่ากันหลายชื่ออีก ให้ผู้มีอายุสูงสุดของผู้ที่ได้คะแนนเท่ากันเป็นผู้ได้รับเลือก

การนับคะแนน ให้เลขาธิการเชิญสมาชิกที่มีอายุน้อยที่สุด 6 คน มาช่วย

ข้อ 4

วิธีเลือกรองประธาน ให้อนุโลมอย่างเดียวกันกับการเลือกประธาน แต่ถ้าที่ประชุมลงมติให้มีรองประธานหลายคนให้เลือกคนที่ 1 ก่อน แล้วจึงเลือกคนที่ถัดไปเป็นลำดับ

ข้อ 5

เมื่อได้มีมติเลือกประธานและรองประธานของสภาแล้วให้เลขาธิการแจ้งไปยังนายกรัฐมนตรี เพื่อนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายพระมหากษัตริย์ ทรงตั้งตามมาตรา 37 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

เมื่อพระมหากษัตริย์ได้ทรงตั้งประธานและรองประธานดังกล่าวแล้วให้ส่งสำเนาประกาศตั้งไปยังสภาผู้แทนเพื่อทราบด้วย

ข้อ 6

ประธานและรองประธานอยู่ในตำแหน่งไปจนถึงวันเปิดสมัยการประชุมสามัญคราวต่อไป

ข้อ 7

ประธานและรองประธานจะดำรงตำแหน่งข้าราชการฝ่ายการเมืองในขณะเดียวกันไม่ได้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

หมวด 2อำนาจและหน้าที่ของประธานสภาข้อ 8

ประธานสภามีอำนาจและหน้าที่ดังต่อไปนี้ คือ

- ก. ดำเนินกิจการของสภาตามรัฐธรรมนูญ
- ข. ควบคุมบังคับบัญชาเลขาธิการกับพนักงานเจ้าหน้าที่และกิจการของสภา
- ค. เป็นประธานในที่ประชุมสภา
- ง. รักษาข้อบังคับของสภาและความสงบเรียบร้อยในสภาตลอดถึงบริเวณของสภาด้วย
- จ. เป็นผู้แทนสภาในกิจการภายนอก

ข้อ 9

รองประธานคนหนึ่งมีหน้าที่ช่วยประธานในกิจการทั่วไปเป็นผู้ทำการแทนประธานในเมื่อประธานไม่อยู่หรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้

ถ้ารองประธานคนหนึ่งไม่อยู่ หรือไม่สามารถทำการแทนประธานได้ ก็ให้รองประธานคนถัดไป ทำหน้าที่แทนตามลำดับ

ข้อ 10

เลขาธิการมีอำนาจและหน้าที่ตามที่ประธานได้มอบหมายดังต่อไปนี้

- ก. นัดประชุมสมาชิก
- ข. แจงระเบียบและหนังสือทั้งปวงต่อที่ประชุม
- ค. จัดทำรายงานการประชุมตามข้อจำกัดที่อภิปรายทั้งสิ้น
- ง. รักษาสรุพอักษรของสภา เอกสารเหล่านั้นจะเปิดเผยได้เพียงใดแล้วแต่ที่ประชุมหรือประธานอนุญาต
- จ. กิจการอื่น ๆ

หมวด 3

การประชุมข้อ 11

ในการปฏิบัติตนก่อนเข้ารับหน้าที่ตามมาตรา 35 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยนั้น สมาชิกจะต้องกล่าวปฏิญาณในที่ประชุมว่าข้าพเจ้า (ออกชื่อผู้ปฏิญาณ) ขอปฏิญาณต่อที่ประชุมพลพรรคสภาว่า จะรักษาไว้และปฏิบัติตามซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกประการ"

ข้อ 12

การนัดประชุมต้องออกหนังสือนัด แต่ถ้าบอกนัดในที่ประชุมให้ออกหนังสือนัดผู้ที่มีได้มาประชุมในครั้งนั้นด้วย

โดยปกติให้นัดประชุมล่วงหน้าอย่างน้อยไม่ต่ำกว่า 3 วัน หากเป็นการด่วนจะนัดเร็วกว่านั้นก็ได้

ข้อ 13

การนัดประชุมให้ส่งระเบียบวาระแห่งการประชุมด้วย เว้นแต่เป็นการด่วน

ข้อ 14

การจัดระเบียบวาระ โดยปกติให้ประธานสภาบรรจุข้อเสนอสื่อและญัตติของรัฐบาลก่อน และจัดลำดับดังนี้

- ก. รับรองรายงานการประชุม
- ข. การด่วน
- ค. ร่างพระราชบัญญัติเพื่ออนุมัติพระราชกำหนด
- ง. กระทู้ถามรัฐมนตรี
- จ. ร่างพระราชบัญญัติที่ค้างพิจารณา
- ฉ. ร่างพระราชบัญญัติที่ส่งมาใหม่
- ช. ญัตติอื่น ๆ

ข้อ 15

ให้มีสมุดวางไว้สำหรับสมาชิกผู้มาประชุมลงชื่อก่อนเข้าประชุมทุกครั้ง
เมื่อมีสมาชิกมาประชุมไม่ต่ำกว่า 1 ใน 3 ของจำนวนสมาชิกทั้งหมด จึงให้ดำเนินการประชุมได้

ถ้าพ้นกำหนดเริ่มประชุมไปแล้ว 1 ชั่วโมง ยังมีสมาชิกมาไม่ครบองค์ประชุม ประธานจะสั่งเลื่อนการประชุมคราวนั้นไปก็ได้

ข้อ 16

เมื่อมีสัญญาณให้เข้าประชุม ให้สมาชิกนั่งตามที่ซึ่งจัดไว้

เมื่อประธานและรองประธานไม่อยู่ในที่ประชุม ให้เลขาธิการแจ้งต่อที่ประชุมเพื่อสมาชิกเลือกตั้งกันเองขึ้นเป็นประธานในคราวประชุมนั้น

ข้อ 17

โดยปกติให้ดำเนินการประชุมตามระเบียบวาระ วันแต่ที่ประชุมจะได้ตกลงเป็นอย่างอื่น

ข้อ 18

เมื่อประธานมีเรื่องซึ่งควรแจ้งให้ที่ประชุมทราบก่อนเริ่มปรึกษาตามระเบียบวาระก็ให้แจ้งต่อที่ประชุม

ข้อ 19

ถ้าประธานเห็นว่าได้มีการประชุมกันเป็นเวลานานสมควรจะหยุดพัก ก็สั่งให้หยุดพักได้

ข้อ 20

เมื่อประธานลุกจากบัลลังก์โดยมิได้มีคำสั่งอย่างใดแล้วให้ถือว่าปิดประชุม

ข้อ 21

ในการประชุมลับตามมาตรา 58 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยให้ประธานสั่งบุคคลอื่นที่มีได้เป็นสมาชิกหรือรัฐมนตรีหรือเจ้าหน้าที่ออกจากที่ประชุมสภาอาจมีมติให้จงดรงงานการประชุมลับครั้งนั้นก็ได้ แต่ให้มีบันทึกพฤติการณ์ไว้

ข้อ 22

การปรึกษากรณีที่มีสมาชิกถูกกล่าวหาตามหมวด 12 แห่งข้อบังคับนี้ให้ประชุมลับ วันแต่ผู้ที่ถูกกล่าวหาจะขอให้ประชุมเปิดเผย

ข้อ 23

รายงานการประชุมซึ่งคณะกรรมการได้ตรวจสอบแล้วนั้น ให้ทำสำเนาขึ้นอย่างน้อย 5 ฉบับ และวางให้สมาชิกตรวจดูได้ก่อนเวลาประชุมเพื่อรับรองรายงานการประชุมนั้นอย่างน้อย 6 ชั่วโมง สมาชิกผู้ใดต้องการแก้ข้อคำของตน ต้องได้รับอนุญาตจากสภา

ข้อ 24

เมื่อสภาได้รับรองรายงานการประชุมนั้นแล้ว ให้ประธานหรือรองประธานสภาลงนามไว้เป็นสำคัญ

รายงานการประชุมของสภา จะต้องให้เสร็จและเสนอสภาเพื่อรับรองภายในกำหนดเวลา 15 วัน นับแต่วันที่ประชุม

ข้อ 25

รายงานการประชุมลับ จะเปิดเผยเพียงใดหรือไม่ ให้เป็นไปตามมติของสภา

ข้อ 26

รายงานการประชุมของสภาตามข้อ 24 และข้อ 25 ซึ่งได้มีมติของสภาให้เปิดเผยได้แล้วนั้น ให้เลขาธิการจัดพิมพ์ขึ้นไว้เป็นหลักฐานโดยเร็วและให้มีจำนวนพอสมควร

หมวด 4

สถิติและการแปรสถิติข้อ 27

นอกจากที่ได้บัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นในข้อบังคับนี้ สถิติที่จะเสนอเข้าพิจารณาในที่ประชุมพฤษภาต้องเสนอล่วงหน้าเป็นลายลักษณ์อักษรและมีสมาชิกรับรอง 2 คน

สถิติต่อไปนี้ ไม่ต้องบอกล่วงหน้า และไม่ต้องเสนอเป็นลายลักษณ์อักษร แต่ต้องมีสมาชิกรับรอง 1 คน คือ

- ก. สถิติขอให้รับรองรายงานการประชุม
- ข. สถิติขอให้รับรองรายงานของกรรมาธิการ
- ค. สถิติขอให้ปรึกษาเป็นการด่วน
- ง. สถิติซึ่งประธานเห็นว่าควรอนุญาต
- จ. สถิติดังที่ได้กำหนดไว้ในข้อ 28

ข้อ 28

เมื่อที่ประชุมกำลังอภิปรายญัตติใดญัตติหนึ่งอยู่ ถ้าสมาชิกผู้ใดเห็นสมควรแก้ไขเพิ่มเติมญัตตินั้นประการใด ก็ให้เสนอญัตติขอแปรญัตติขึ้น และห้ามมิให้สมาชิกนำญัตติอื่นเสนอออกจาก

- ก. ญัตติขอแปรญัตติเฉพาะที่ไม่ใช่กฎหมาย
- ข. ญัตติขอให้ส่งปัญหาไปยังกรรมาธิการ
- ค. ญัตติขอให้เลื่อนการประชุม
- ง. ญัตติขอให้ที่ประชุมลงมติ
- จ. ญัตติขออย่าเพิ่งลงมติในญัตตินั้น เพื่อให้อภิปรายกันต่อไป
- ฉ. ญัตติขอให้ที่ประชุมยกเรื่องอื่นขึ้นปรึกษา ถ้าที่ประชุมตกลงตามนี้ ญัตติเดิมเป็นอันตกไป แต่ทั้งนี้ไม่ให้ใช้บังคับในการที่ญัตติเดิมเป็นร่างพระราชบัญญัติ

ข้อ 29

ญัตติใดได้ประกาศตกไปแล้ว ห้ามมิให้นำญัตติซึ่งมีหลักการเช่นเดียวกันขึ้นเสนออีกในสมัยประชุมเดียวกัน เว้นแต่ประธานจะอนุญาตในเมื่อเหตุการณ์ได้เปลี่ยนแปลงไป

ข้อ 30

ญัตติซึ่งสมาชิกเสนอให้ตกความตามมาตรา 86 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ต้องมีสมาชิกรับรอง 2 คน

ข้อ 31

นอกจากร่างพระราชบัญญัติที่เสนอมาจากสภาผู้แทนแล้วญัตติใดที่สภาซึ่งมิได้พิจารณาหรือพิจารณายังไม่เสร็จเมื่อเปลี่ยนชุดสมาชิกของสภาตามมาตรา 26 วรรคแรกของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ให้เป็นอันตกไป

หมวด 5

การอภิปรายข้อ 32

สมาชิกผู้ใดประสงค์จะกล่าวความข้อหนึ่งข้อใดก็ให้ยกมือขึ้น ณ ที่ของตน เมื่อประธานให้สัญญาณให้พูดแล้วจึงพูดได้ สมาชิกจะยื่นพูด ณ ที่ของตนหรือจะไปพูด ณ ที่ซึ่งจัดไว้ก็ได้ คำพูดนั้นต้องเป็นคำพูดกับประธานเสมอ

ประธานต้องให้โอกาสแก่ผู้เสนอหรือผู้แปรญัตติได้อภิปรายก่อน

ข้อ 33

เมื่อผู้เสนอหรือผู้แปรญัตติได้อภิปรายแล้ว ให้ประธานถามที่ประชุมว่า จะมีผู้คัดค้านหรือไม่ ถ้าไม่มีผู้ใดคัดค้าน ก็ให้ประธานเสนอให้ที่ประชุมลงมติ ถ้ามีผู้คัดค้านคนเดียว ก็ให้ผู้คัดค้านผู้นั้นเป็นผู้อภิปราย ถ้าสมาชิกหลายคนยกมือขึ้นพร้อมกัน ประธานจะได้ให้สมาชิกผู้ที่สืบทอดก่อนเป็นผู้พูด

เมื่อผู้คัดค้านพูดจบแล้ว ให้ประธานถามที่ประชุมว่า จะมีผู้ใดประสงค์อภิปรายสนับสนุนผู้เสนอหรือผู้แปรญัตติหรือไม่ ถ้ามีก็ให้ปฏิบัติการโดยอนุโลมตามความในวรรค 3 และให้ประธานปฏิบัติการให้ผู้เสนอหรือผู้แปรญัตติและผู้คัดค้านได้อภิปรายสลับกันไป โดยอนุโลมตามข้อความที่ได้กล่าวข้างต้น

เมื่อประธานเห็นว่า ได้อภิปรายกันพอสมควรแล้ว จะเสนอให้ที่ประชุมลงมติก็ได้

ข้อ 34

บทบังคับดังกล่าวในข้อ 33 มิให้ใช้บังคับแก่การอภิปรายในการประชุมที่คณะรัฐมนตรีได้เสนอขอความไว้ใจตามมาตรา 69 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

ข้อ 35

เมื่อมีการอภิปรายพาดพิงไปถึงรัฐมนตรีหรือสมาชิกคนใดจะเป็นด้วยเรื่องส่วนตัวก็ดีหรือเรื่องอื่นใดอันเป็นที่เสียหายแก่รัฐมนตรี หรือสมาชิกคนนั้นก็ดี ผู้ถูกอภิปรายพาดพิงถึงนั้นไม่มีสิทธิอภิปรายกล่าวแก้หรือชี้แจงข้อเท็จจริงได้ตามสมควร

ข้อ 36

สมาชิกต้องพูดเฉพาะเรื่องที่กำลังปรึกษากันอยู่ ห้ามกล่าวข้อความซ้ำหรือนอกประเด็น และจะใช้ถ้อยคำหยาบคายใส่ร้ายหรือเสียดสีผู้ใดไม่ได้ ถ้าไม่จำเป็นแล้ว มิให้สมาชิกกล่าวพระนามพระมหากษัตริย์ หรือนามสมาชิกรวมบุคคลภายนอก

ข้อ 37

ผู้เสนอ ผู้ขอแปรญัตติ หรือผู้อภิปรายอาจถอนคำเสนอคำแปรญัตติ หรือคำอภิปรายนั้นได้ เมื่อได้รับความยินยอมของที่ประชุม

การถอนคำในข้อนี้อาจทำได้โดยไม่ต้องอภิปราย แต่ต้องถอนในที่ประชุม

ข้อ 38

โดยปกติสมาชิกคนหนึ่งจะพูดได้ครั้งละไม่เกิน 15 นาที เว้นแต่ประธานจะเห็นสมควรอนุญาตให้พูดต่อไปอีกก็ได้

ข้อ 39

นอกจากผู้เสนอญัตติและผู้แปรญัตติแล้ว ผู้ใดจะอภิปรายในเรื่องเดียวกันเกินกว่า 2 ครั้งไม่ได้ เว้นแต่ประธานจะอนุญาต

ข้อ 40

บทบังคับดังกล่าวในข้อ 33 ข้อ 38 และข้อ 39 มิให้ใช้ต่อรัฐบาล หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลที่เข้ามาแถลงในสภา หรือกรรมการ

ข้อ 41

เมื่อประธานเตือนสมาชิกให้เข้าระเบียบ สมาชิกต้องกระทำตามที่

ข้อ 42

ในเวลาที่กำลังอภิปรายอยู่ ถ้าประธานขึ้นขึ้น ให้สมาชิกผู้กำลังพูดหรือจะพูดนั้นหยุดและนั่งลงทันที สมาชิกทั้งหลายซึ่งอยู่ในที่ประชุมต้องนั่งฟังประธาน

ข้อ 43

เมื่อเห็นว่าผู้ฝ่าฝืนข้อบังคับ สมาชิกอาจยื่นข้อร้องขอให้รักษาข้อบังคับก็ได้

ข้อ 44

คำสั่งของประธานในข้อที่ว่าฝ่าฝืนข้อบังคับการประชุมและการปรึกษาหรือไม่นั้นเป็นเด็ดขาด ห้ามอภิปราย

ข้อ 45

เมื่อรัฐบาลร้องขอให้เปิดเผยข้อความใดๆ อันเกี่ยวกับความปลอดภัยหรือประโยชน์สำคัญของแผ่นดิน ที่ประชุมอาจมีมติให้เปิดเผยข้อความนั้นก็ได้

ข้อ 46

เมื่อรัฐบาลประสงค์จะให้ผู้เชี่ยวชาญชี้แจงหรือตอบปัญหาเรื่องใด ต่อที่ประชุม ต้องขออนุญาตประธานสภาโดยระบุชื่อผู้เชี่ยวชาญก่อน ผู้เชี่ยวชาญนั้นจึงจะมีสิทธิเข้ามาในที่ประชุมเพื่อชี้แจงหรือตอบคำถามได้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY

หมวด 6

การลงมติ

ข้อ 47

วิธีลงคะแนนมี 2 วิธี

- ก. ลงคะแนนเปิดเผย
- ข. ลงคะแนนลับ

ข้อ 48

การลงคะแนนเปิดเผย มีวิธีปฏิบัติดังต่อไปนี้

- ก. ให้ยกมือขึ้น
- ข. ให้ยืนขึ้น

- ค. ให้กระทำเป็นพวก โดยจัดแบ่งพวกไม่เห็นด้วยให้อยู่ทางซ้าย พวกเห็นด้วยให้อยู่ทางขวาของประธาน วิธีลงมติเป็นพวกนี้จะทำได้ต่อเมื่อมีผู้เสนอและมีผู้รับรอง 15 คน หรือรัฐบาลร้องขอ
- ง. ให้เรียกชื่อสมาชิกลงคะแนนเป็นรายตัว
- จ. วิธีอื่นใดซึ่งที่ประชุมเห็นสมควรเฉพาะกรณี

ข้อ 49

การขอให้ลงคะแนนลับ จะทำได้เมื่อมีผู้เสนอและมีผู้รับรอง 5 คน หรือเมื่อรัฐบาลร้องขอ และที่ประชุม อนุมัติ

วิธีลงคะแนนลับ ให้เรียกชื่อสมาชิกมาลงเบ้ในหีบต่อหน้าประธานตามปกติผู้ที่เห็นด้วยให้ลงเบ้ขวา ผู้ที่ไม่เห็นด้วยให้ลงเบ้ซ้าย

วิธีลงคะแนนลับ อาจทำเป็นอย่างอื่นตามที่ประชุมเห็นสมควรก็ได้

ประวัติผู้เขียน

นายโสภณ เคนวิเศษ เกิดวันที่ 6 มิถุนายน พ.ศ. 2504 ที่อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม สำเร็จการศึกษาปริญญาตรีนิติศาสตรบัณฑิต ภาควิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ในปีการศึกษา 2526 สำเร็จการศึกษาเนติบัณฑิตไทย จากสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา ในปีการศึกษา 2528 และเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิตที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปี พ.ศ. 2531 ปัจจุบันประกอบอาชีพทนายความ อยู่ที่สำนักงานโสภณทนายความ ที่แขวงคลองกุ่ม เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
CHULALONGKORN UNIVERSITY